

Sandnes Sparebank

Basel II – Pilar 3

Offentliggjøring av sentral informasjon

Oppdatert pr 30.06.2010

Innhold

Oppsummering.....	4
Basel II - Kapitaldekningsregelverk.....	5
Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital.....	6
Pilar II: Vurdering av samlet kapitalbehov og oppfølging fra tilsynsmyndigheter (ICAAP).....	7
Pilar III: Institusjonens offentliggjøring av finansiell informasjon.....	7
Risikostyring i Sandnes Sparebank.....	8
Overordnet.....	8
Elementer i Risikostyring i Sandnes Sparebank.....	8
Organisering og ansvar.....	8
Risikogjennomgang.....	9
Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP).....	9
Informasjon pr. risiko.....	13
Identifiserte risikoområder.....	13
Kredittrisiko.....	14
Styring og kontroll.....	15
Modellbeskrivelse og bruk.....	17
Porteføljinformasjon.....	18
Særlig om konsentrasjonsrisiko.....	24
Bruk av sikkerhet.....	29
Kreditt risiko – særlig om motpartsrisiko.....	31
Styring og kontroll.....	31
Vurdering.....	31
Likviditetsrisiko.....	32
Styring og kontroll.....	32
Nærmere om likviditet.....	33
Vurdering.....	34
Markedsrisiko.....	35
Styring og kontroll.....	35
Investeringer / plassering.....	35
Renterisiko.....	36
Valutarisiko.....	36
Porteføljinformasjon.....	37
Operasjonell risiko.....	39
Styring og kontroll.....	39
Vurdering.....	39
Omdømme risiko (inkludert juridisk).....	40
Styring og kontroll.....	40
Vurdering.....	40
Eierrisiko.....	41
Styring og kontroll.....	41
Vurdering.....	41
Strategisk risiko.....	42
Styring og kontroll.....	42
Vurdering.....	43
Oppsummering kapitaldekning pr 30.06.10.....	44

Figuroversikt

Figur 1 - Basel II regelverk	5
Figur 2 - Krav til kapital.....	6
Figur 3 - Fordeling av ansvar	9
Figur 4 - ICAAP prosess	10
Figur 5 - ICAAP prosess	11
Figur 6 - Styring og kontroll av kredittrisiko	15
Figur 7 - Fordeling av porteføljen – PM vs NL	18
Figur 8 - Eiendomsdrift.....	19
Figur 9 - Bransjefordeling.....	19
Figur 10 - Andel utbyggingsprosjekt	20
Figur 11 – Fordeling av NL porteføljen – ex Eiendomsdrift.....	21
Figur 12 - Forfallsstruktur utlån (konsern).....	21
Figur 13 - Løpetid utlån kunder (mor)	22
Figur 14 – Individuelle nedskrivninger – geografisk fordeling.....	22
Figur 15 - Store engasjement	25
Figur 16 - Rammer store engasjement	26
Figur 17 - Avlastning store engasjement.....	26
Figur 18 - Bruk av sikkerhet	29
Figur 19 - Forfall nettede innskudd.....	30
Figur 20 – Likviditet	33
Figur 21 - Innskuddsdekning 2010.....	33
Figur 22 – Forfallsstruktur	34
Figur 23 - Renterisiko	36
Figur 24 - Obligasjoner og sertifikater (aktiva).....	38
Figur 25 - Strategi prosess.....	42
Figur 26 - Kjernekapital (konsern).....	44
Figur 27 - Ansvarlig lånekapital (call dato)	45
Figur 28 – Kjernekapital (Mor).....	45
Figur 29 - Sum ansvarlig kapital - Konsern (MNOK)	46
Figur 30 – Sum ansvarlig kapital – Mor (MNOK).....	46
Figur 31 - Kapitaldekning og kjernekapitaldekning.....	47
Figur 32 - Overdekning ansvarlig kapital (mor)	48
Figur 33 - Overdekning ansvarlig kapital (konsern)	48

Oppsummering

Oppdatering pr 30.06.10 er ment som et supplement til banke Pilar III rapport pr 31.12.09, og inneholder oppdatering pr 30.06.10 på en del sentrale forhold.

Banken ønsker å opprettholde en klar og åpen kommunikasjon med sine kunder og investorer, og oppdateringen er et ledd i dette arbeidet.

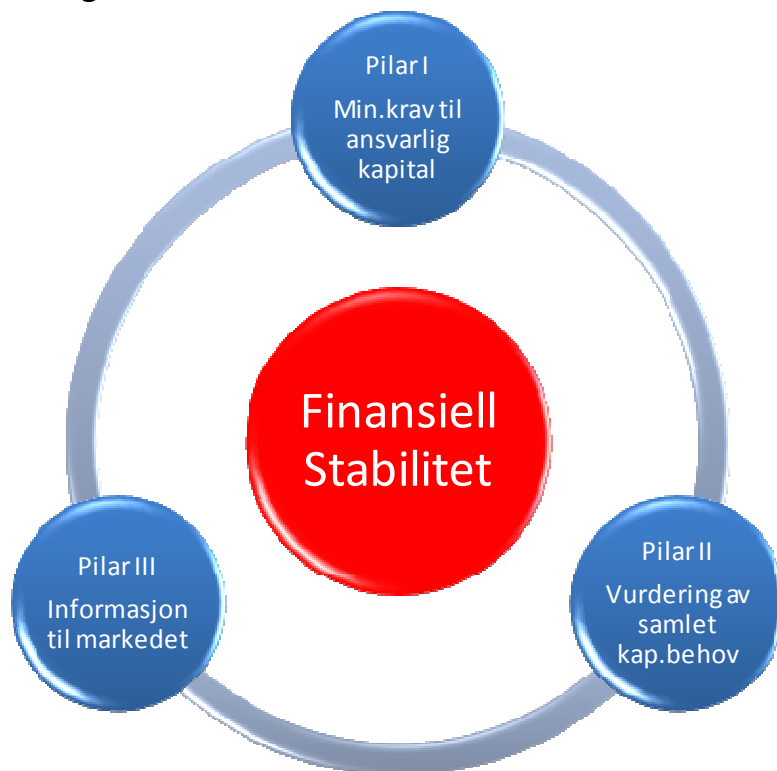
Basel II - Kapitaldekningsregelverk

Sandnes Sparebank har rapportert kapitaldekning basert på Basel II regelverket siden 2008.

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom mer risikosensitivt kapitalkrav, bedre styring og kontroll, tetter tilsyn og mer informasjon til markedet.

Finansiell stabilitet skal sikres gjennom 3 pilarer:

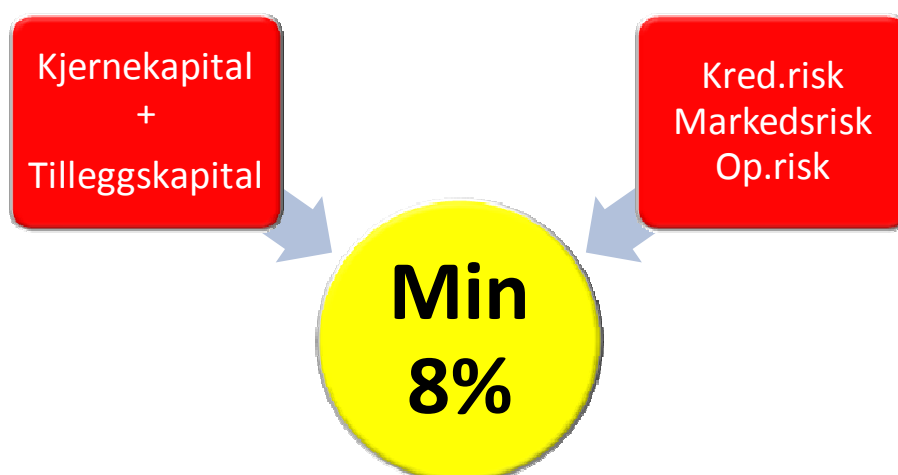
Figur 1 - Basel II regelverk

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar I omfatter det regulatoriske minimumskravet til kapitaldekning. Minimumskravet til ansvarlig kapital (Kjernekapital + Tilleggskapital) er 8 % av beregningsgrunnlaget. I beregningsgrunnlaget inngår Kredittrisiko, Markedsrisiko og Operasjonell risiko.

Figur 2 - Krav til kapital

Bankene har mulighet til å benytte alternative metoder for å vurdere kapitalkravet for de ulike risikokategoriene. Avanserte metoder for å beregne kapitalkrav krever tillatelse fra Kredittilsynet. Figuren nedenfor viser de alternative metodene bankene kan benytte. Metodene som er valg av Sandens Sparebank er markert med gult:

Tabell 1 - Oversikt Pilar 1

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetode	Standardmetode	Basismetoden
Grunnleggende IRB *	Interne målemetoder *	Sjablongmetode
Avansert IRB *		AMA-metoden *

*) Metodene krever godkjenning fra Kredittilsynet

Banken bruker pr 30.06.10 de enkleste metodene for å vurdere beregningsgrunnlaget til kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko.

Beregningsgrunnlaget, kapitalkrav og ansvarlig kapital er beskrevet og spesifisert i eget kapittel.

Pilar II: Vurdering av samlet kapitalbehov og oppfølging fra tilsynsmyndigheter (ICAAP).

Denne delen av regelverket består av bankens egen prosess for vurdering av risiko og nødvendig kapital. I tillegg til å ha en prosess for å vurdere total ansvarlig kapital i forhold til risikoprofil, skal konsernet også ha en strategi for å opprettholde kapitalnivået.

Finanstilsynet skal minst årlig gjennomgå og evaluere den interne vurderingen av kapitalbehovet og den interne prosessen rundt pilar II. Dersom Finanstilsynet ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen kan de sette i verk "tilsynsmessige tiltak".

Pilar III: Institusjonens offentliggjøring av finansiell informasjon

Pilar III skal bidra til økt markedsdisciplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering, samt styring og kontroll. Dette dokumentet er ment som et supplement til bankes Pilar III rapport pr 31.12.09 som er offentliggjort på www.sandnes-sparebank.no.

Risikostyring i Sandnes Sparebank

Overordnet

Som bank baserer Sandnes Sparebank sin eksistens på å ta bevisst risiko. Banken har de siste årene brukt betydelige ressurser for å utvikle gode systemer og prosesser for risikostyring – et arbeid som også fortsetter i fremtiden. Bankens styre har som målsetning at banken skal være tilfredsstillende kapitalisert på lang sikt, slik at banken har et godt fundament for utvikling og vekst i en oppgangstider samtidig som den er robust nok til å møte eventuelle nedgangstider.

Banken har en målsetning om til enhver tid å ha en **kjernekapital på minimum 10 %**. For å oppnå dette målet kan fondsobligasjoner og andre hybridinstrumenter benyttes maksimalt, men "ren" kjernekapital (egenkapital) skal til enhver tid minst utgjøre 7 %.

Risikostyring har som oppgave å understøtte vedtatte strategiske valg, samt å bidra til å sikre finansiell stabilitet i konsernets resultater. Dette krever at risikostyring er en integrert del av organisasjonen, og at det er opparbeidet et bevisst forhold til hvilke risikoer konsernet er og kan bli eksponert for. For å sikre at risikostyring er en integrert del av organisasjonen har konsernet en egen enhet som har primæransvar for risikostyring. Pr juni 2010 rapporterer avdelingen direkte til administrerende direktør.

Konsernets risikonivå vurderer bankens risk avdeling ut fra styrevedtatte rammer og målsetninger for hver risiko, men det foretas også subjektive vurderinger av de ulike risikoene. Risk avdeling utarbeider månedlig rapport omkring risiko. Denne rapporten distribueres til bankens ledergruppe, kontrollkomité og styret, i tillegg at den blir gjort tilgjengelig for ekstern revisor.

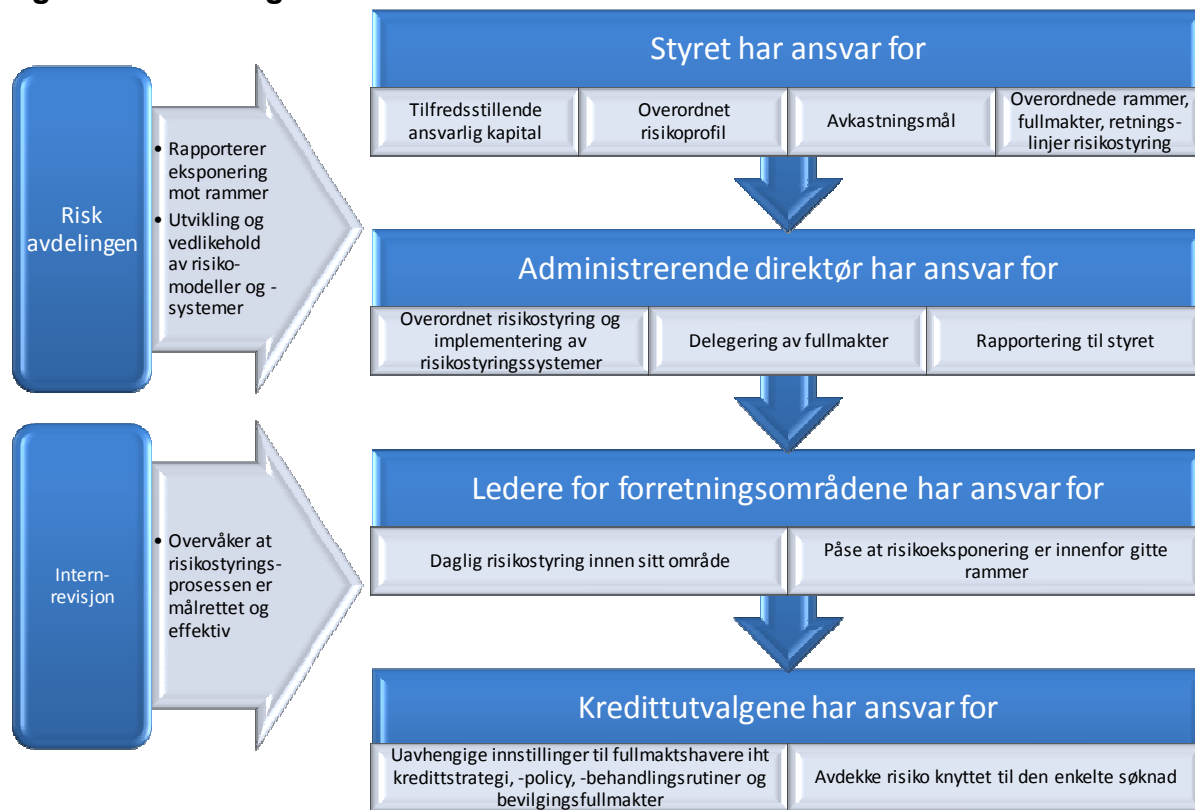
Elementer i Risikostyring i Sandnes Sparebank

Organisering og ansvar

For å oppnå tilfredsstillende risikostyring er det bankens oppfatning at kjennskap til og kunnskap omkring finansiell risikostyring er "omfattende" i hele konsernet. Dette sikres i hovedsak gjennom ledelsesfilosofi, egenskaper til bankens ansatte samt de enkelte ansattes integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur vil ikke kunne kompenseres gjennom andre kontrolltiltak. Banken har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er kommunisert og godt kjent i organisasjonen. I forhold til den daglige risikostyringen er banken opptatt av uavhengighet, slik at ansvaret for risikostyring er lagt til en egen uavhengig avdeling som rapporterer direkte til administrerende direktør. Banken har pr 30.06.10 ny administrerende direktør.

Figur 3 - Fordeling av ansvar

Risikogjennomgang

Det foretas årlig en grundig gjennomgang av risikoen de ulike forretningsområdene står overfor. I forbindelse med denne gjennomgangen fortas det også vurderinger av både sannsynlighet og konsekvens.

Et viktig element i risikostyring er overvåking av den løpende risikoeksponeringen. Konsernets risikoeksponering følges løpende opp gjennom månedlige risikoreporter til ledergruppe, kontrollkomité og styre.

Prosess for vurdering av risikoeksponering og kapitalbehov (ICAAP)

Formålet med ICAAP prosessen er å gi styret et grunnlag for å vurdere størrelsen og sammensetningen av bankens ansvarlige kapital, sett i forhold til bankens risiko. Prosessen skal sikre at konsernet har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå, og at kapitaldekningen er tilpasset både virksomhetens omfang og risikoprofil.

Hovedelementene i konsernets ICAAP prosess kan fremstilles som følger:

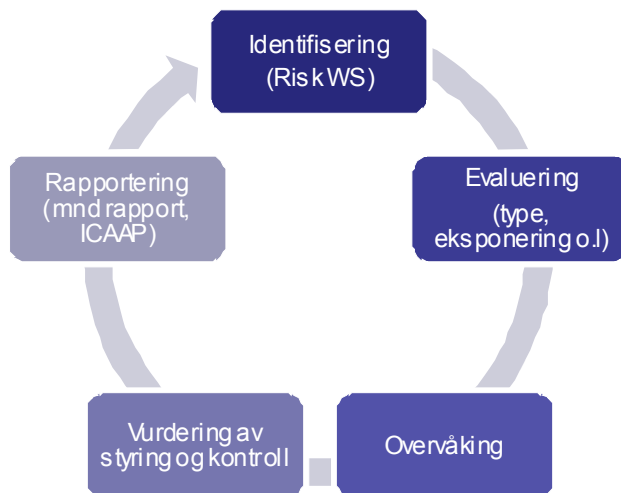
Figur 4 - ICAAP prosess

Risikojustert kapital (kapitalbehov) vurderes ut både eksponering (nivå på risiko) og kvaliteten på styring og kontroll av risiko. Sentralt i en slik vurdering er hvorvidt eksponeringen er i tråd med et nivå som styret er komfortabel med. Ønsket risikonivå er vurdert av styret, og det er etablert rammer og retningslinjer for å påse at dette risikonivået ikke "brytes". Vurdering gjøres for samtlige identifiserte (vesentlige) risikoer.

Dette er en kontinuerlig prosess, men konsernet rapporterer sine vurderinger til Finanstilsynet en gang i året, og i tillegg utarbeides kvartalsmessige interne oppdateringer av kapitalbehovet. Prosessen har som utgangspunkt en årlig risikovurdering for de ulike avdelingene, og ender opp i årlig rapportering omkring vurdering av behovet for risikojustert kapital til Finanstilsynet. Denne rapporten oversendes normalt i mai – juni. Rapport for 2010 ble oversendt i begynnelsen av juni, og tilbakemelding fra Finanstilsynet kom i begynnelsen av juli. Tilbakemeldingen inneholdt ingen krav til endringer eller ytterligere dokumentasjon fra bankens side.

Figur 5 - ICAAP prosess

Ansvaret for utarbeidelse av rapportene er delegert til risk avdelingen, men det er bankens styre som er ansvarlig for innholdet i rapportene.

Identifisering og evaluering av risiko gjøres både på avdelingsnivå, og på et mer helhetlig nivå for bankens omgivelser. Identifiserte risikoer evalueres både gjennom vurdering av sannsynlighet og konsekvens. Basert på disse vurderingene blir de ulike risikoene klassifisert og presentert for bankens ledergruppe og styre. Den årlige risikovurderingen danner en del av grunnlaget for arbeidet med bankens ICAAP.

Som et ledd i konsernets overvåking av risiko utarbeides det månedlig risk rapport til bankens ledergruppe, styret og bankens kontrollkomite. Månedsrapporten fokuserer i hovedsak på de identifiserte risikoene som det er beregnet risikojustert kapital for. I forbindelse med månedsrapportering legges det særlig vekt på endring i eksponering. I tillegg til månedsrapportering omkring eksponering blir styring og kontroll vurdert i forbindelse med kvartalsrapportering av behovet for risikojustert kapital.

En gang i året rapporterer styret vurdering av behovet for risikojustert kapital til Finanstilsynet. Rapporten gjenspeiler det arbeidet som er gjort i løpet av det siste året med hensyn på å vurdere behovet for og nivået på risikojustert kapital.

Bankens internrevisjon foretar årlig vurdering både av bankens ICAAP og en vurdering av dokumentasjon som oversendes Finanstilsynet. I forbindelse med gjennomgang av årets ICAAP ble KPMG benyttet som ekstern konsulent.

Informasjon pr. risiko

Identifiserte risikoområder

Tabellen under viser hvilke risikotyper som inngår i konsernets ICAAP. For pilar I risikoer benyttes i utgangspunktet regulatoriske metoder, men dersom den interne gjennomgangen viser at kapitalbehovet under Pilar 1 medfører en underestimert benyttes en kombinasjon av kvalitativ- og kvantitativ analyse.

I forbindelse med vurdering av kapitalbehovet for de risiko som ikke omfattes av Pilar I brukes også en kombinasjon av kvalitativ- og kvantitativ analyse.

Tabell 2 - Definering av risiko

Kredittrisiko	Risiko for tap som følge av motpartens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.
Likviditetsrisiko	Risiko for at konsernet ikke klarer å innfri sine forpliktelser eller ikke har evne til å finansiere eiendeler (inkludert ønsket vekst) uten vesentlig høyere kostnader.
Markedsrisiko	Risiko for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder.
Operasjonell risiko	Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko omfatter ikke juridisk risiko, strategisk risiko eller omdømme risiko.
Omdømme risiko (inkl juridisk risiko)	Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit om omdømme i markedet (hos kunder, motparter, grunnfondsbevisiere og myndigheter).
Eierrisiko	Risiko for tap i datterselskaper. Risiko er knyttet til både den risiko som det enkelte selskapet påtar seg i sin drift, så vel som risikoen for at det må tilføres ny kapital i ett eller flere av selskapene.
Strategisk risiko (inkl forretningsrisiko)	Risiko for svikt i inntjening og generering av kapital som skyldes endringer i rammebetingelser, dårlige forretningsmessige beslutninger, dårlig implementering av beslutninger eller manglende tilpasning til endringer i forretningsmessig rammebetingelser.

Kreditrisiko

Konsernets definisjon av mislighold for bruk til regnskapsformål er overtrekk over 90 dager eller mer for beløp over kr 1.000.

Verdifall defineres både ut fra informasjon basert på de engasjementene som skal vurderes individuelt, engasjementer som inngår i vurdering av gruppenedskrivninger og nedskrivninger av finansielle eiendeler. Felles for dem alle er at det foretas en vurdering av hvorvidt det foreligger objektive bevis på at en tapshendelse har inntruffet, og at tapshendelsen reduserer engasjementets estimerte fremtidige kontantstrømmer.

Individuelle nedskrivninger på utlån og garantier

På hver balansedag vurderes om det eksisterer objektive bevis for at verdien på individuelt vurderte utlån er redusert. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter førstegangs balanseføring (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må i tillegg kunne måles pålitelig. Eksempler på slike hendelser er vesentlige finansielle problemer hos debitor, betalingsmislighold eller andre kontraktsbrudd. Dersom det foreligger objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet. For utlån regnskapsført til amortisert kost beregnes tapet som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer diskontert med utlånets opprinnelige effektive rentesats. Periodens endringer i vurdert verdi for utlån resultatføres under "nedskrivninger og tap på utlån og garantier". For utlån regnskapsført til virkelig verdi representerer verdiendringen forskjellen mellom balanseført verdi og virkelig verdi på balansedagen. Endringen i virkelig verdi for disse lånene er ført i resultatregnskapet i posten "verdiendring på finansielle instrumenter til virkelig verdi".

Tap anses som konstatert ved stadfestet akkord eller konkurs, ved at utleggsforretninger ikke har ført fram, ved rettskraftig dom, eller for øvrig ved at konsernet har gitt avkall på hele eller deler av engasjementet, eller at engasjementet vurderes som tapt av konsernet.

Gruppenedskrivninger på utlån

Utlån som ikke er individuelt nedskrevet for verdifall vurderes samlet i grupper. Nedskrivning vurderes basert på utvikling i kundenes risikoklassifisering samt tapserfaring for de respektive kundegrupper. Nedskrivninger innregnes i den perioden de oppstår og inkluderes i "nedskrivninger og tap på utlån og garantier" i resultatregnskapet. I tillegg brukes eksterne rapporter som input til identifisering av utsatte næringer.

Nedskrivning av finansielle eiendeler

På hver balansedag vurderes hvorvidt det foreligger objektive bevis for at finansielle eiendeler har vært utsatt for verdifall. Dersom det er objektive indikasjoner på verdifall blir den finansielle eiendel nedskrevet, og nedskrivningen blir resultatført der den etter sin art hører hjemme.

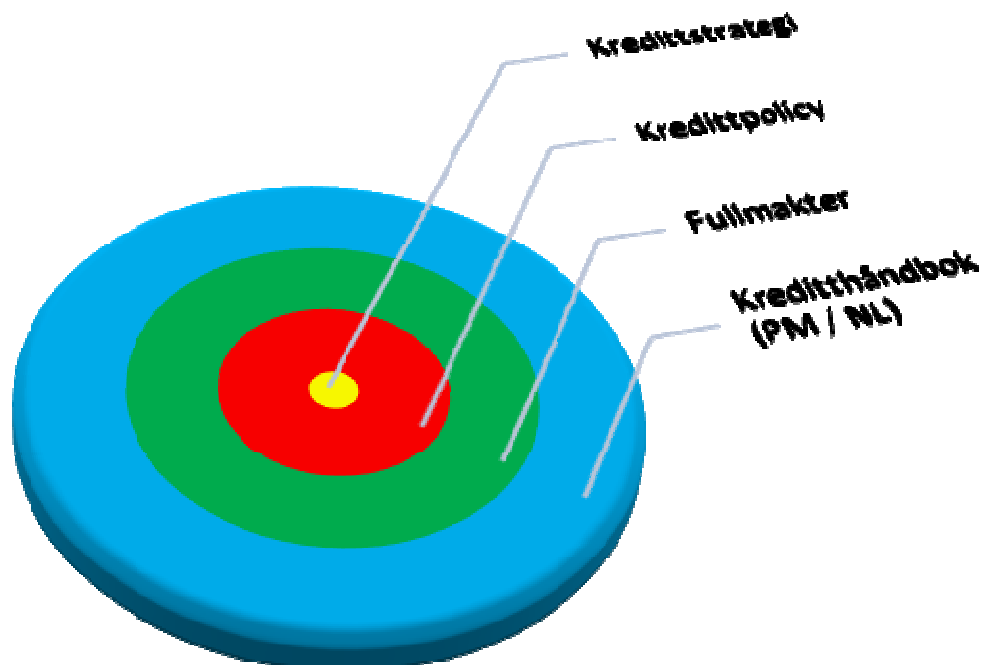
Styring og kontroll

Overordnet

På et overordnet nivå er det konsernets kredittstrategi som legger grunnlaget for styring av kredittrisiko.

Som et supplement til kredittstrategien er det også utarbeidet et eget rammeverk for kredittgivning som inngår i styring og kontroll. Dette rammeverket kan fremstilles som følger:

Figur 6 - Styring og kontroll av kredittrisiko

Kredittstrategien setter overordnede rammer for hvor mye kredittrisiko konsernet er villig til å akseptere. Risikoviljen er tilpasset målsetninger for soliditet, lønnsomhet, likviditet og vekst, samt bankens strategi for øvrig, herunder egenkapitalbehovet for kredittvirksomheten. På mer detaljert nivå vil bankens kredittstrategi gi rammer for de bærende elementene i bankens kredittpolicy, blant annet rammer for eksponering innen ulike sektorer, kundesegmenter samt konsentrasjon på enkeltkunder og kundegrupper.

Kredittstrategien skal sikre en forsvarlig konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisiko kan beskrives som faren for tap som følge av konsentrasjon mot en enkelt kunde, bransje eller geografisk område. Konsentrasjonsrisiko i konsernets utlånsportefølje omtales i eget underkapitel.

Konsernets kredittpolicy legger overordnede føringer for finansiering av enkeltengasjementer. Retningslinjene er dels generelle og dels knyttet til konkrete finansieringsområder (setter blant annet minimumskrav til egenkapital ved finansiering av eiendomsprosjekter, forhåndssalg på boligprosjekter og finansieringsgrad i forhold til leieinntekter på eiendom for utleie) . Formålet med kredittpolicy er å sikre at bankens utlånsportefølje har en akseptabel risikoprofil og gir lønnsomhet etter forventede tap i et langsiktig perspektiv).

Styret er ansvarlig for konsernets innvilgelse av lån og kreditt, men har delegert kredittfullmakter til administrerende direktør, som igjen har delegert disse videre. Kredittfullmakter er i hovedsak individuelle, og er gjort tilgjengelige via konsernets intranett.

Konsernets rutiner for kredittbehandling er fastsatt i kredittåndbøker for PM og NL. Disse er tilgjengelige for konsernets ansatte gjennom intranett. Kredittåndbøkene retter seg i første rekke mot kundeansvarlige og andre som deltar i saksbehandlingsprosessen. Kredittåndbøkene inneholder felles retningslinjer (eller regler) for kredittvirksomheten i konsernet, og skal sikre en enhetlig og kvalitetsriktig behandling av kreditter. Kredittåndbøkene inneholder en rekke regler som skal følges, og disse reglene er å betrakte som et minimum i kredittbehandlingen. Enhver medarbeider som behandler kredittengasjementer har plikt å etterleve kredittåndboken, og alle ledere og fora som behandler kredittsaker har ansvar for oppfølging og kontroll med at kredittåndboken blir overholdt.

”Day to day”

På et mer detaljert nivå skjer oppfølging av konsernets risikoprofil blant annet opp ved hjelp av scoring-modeller for engasjementer. Scoremodeller kategoriserer hvert engasjement i risikoklassert basert på vurdering av sannsynlighet for mislighold i løpet av neste 12 mnd. Kredittstrategien inneholder målsetninger til hvordan sammensetningen av de ulike porteføljene bør være for å underbygge et tilfredsstillende risikonivå.

Alle engasjementer scores månedelig, og i forbindelse med scoring utarbeids også migrasjonsrapporter som viser hvordan engasjementene ”beveger” seg mellom risikoklasser. Disse rapportene utarbeids månedlig. **Bankens scoremodell er beskrevet i eget avsnitt under.** I forbindelse med migrasjonsrapporter blir enkelt engasjement som faller to klasser eller mer i løpet av en måned identifisert og rapportert til lederne for de ulike avdelingene. På denne måten kan det jobbes aktivt med kunden for å unngå at engasjementet havner i mislighold.

I tillegg til scoring følges også verdi på sikkerhetsobjekter nøye opp. Engasjementer i PM porteføljen er i stor grad sikret med pant i boligeiendom. For en tett oppfølging av verdier på sikkerhetsobjektene i denne porteføljen brukes både intern kompetanse i konsernet og eksterne motparter for verddivurderinger. Det samme gjelder engasjementer i NL porteføljen.

Modellbeskrivelse og bruk

Som et ledd i risikovurdering og prising av engasjementer brukes modeller for å vurdere sannsynligheten for mislighold. Basert på en vurdering av sannsynlighet for mislighold blir engasjementene klassifisert i en unik risikoklasse. Sannsynlighet for mislighold omtales som PD (Probability of Default). Det er egne modeller for PM og NL.

Konsernet er opptatt av videreutvikling og validering av sine risikostyringssystemer for å påse at de holder et høyt kvalitetsmessig nivå. Scoremodellene blir validert årlig for å påse at de er av tilstrekkelig kvalitet med hensyn til faktisk å fange opp mislighold. Modellene ble sist gang validert høsten 2009, hvor konklusjonen var at modellene var av tilstrekkelig kvalitet.

Forventet tap

Risikonivå i porteføljen vurderes blant annet gjennom beregning av forventet tap (Expected Loss – EL) . Både absolutt nivå på EL, og EL i % av total porteføljen blir overvåket og rapportert månedlig for å vurdere endring i risikonivå i porteføljen. I tillegg til sannsynligheten for mislighold vil forventet tap være påvirket av eksponering mot kunden og tapsgrad gitt eventuelt mislighold.

Forventet tap i porteføljen beregnes ved dermed etter følgende formel:

$$EL = PD \times EAD \times LGD$$

Hvor EAD er forkortelse for Exposure at Default, eller eksponering gitt mislighold.

Tabell 3 - Definerer av PD, EAD og LGD

Sannsynlighet for mislighold (PD)	Eksponering ved mislighold (EAD)	Tapsgrad gitt mislighold (LGD)
<p>Engasjement blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynlighet for mislighold i løpet av en 12 måneders periode.</p> <p>Sannsynligheten beregnes på grunnlag av interne og eksterne variabler. Alle variablene er testet for egenhet.</p> <p>Det brukes 11 klasser (A-K) hvor klasse K inneholder engasjement som enten er misligholdte eller nedskrevne.</p> <p>Et engasjement antas å være i mislighold dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager, og beløpet er over 1.000 kroner.</p>	<p>Dette angir konsernets eksponering mot kunde ved mislighold.</p> <p>Eksponering (definert som engasjement) består av utlånsvolum , garantier og innvilgede ikke benyttede rammer.</p>	<p>Dette er en vurdering av hvor mye konsernet kan tape gitt at engasjement misligholdes.</p> <p>Konsernet har ingen god modell for vurdering av LGD, slik at tapsgraden settes med utgangspunkt i sikkerhetsdekningen til engasjementet (se tabell under).</p> <p>Konsernet foretar konservative vurderinger av realisasjonsverdier, dette for å reflektere en antatt realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur.</p>

Som nevnt har ikke konsernet noe statistisk modell for å vurdere nivået på tapsgraden gitt mislighold for de ulike riskoklassene. Som en forenkling brukes sikkerhetsdekningen i engasjementene som grunnlagt for LGD. Konsernet har ambisjoner om å utarbeide egne LGD modeller.

I forbindelse med både beregning av forventet tap og klassifisering av engasjement brukes følgende nivåer på LGD:

Tabell 4 - LGD (nivå)

> 120 %	120 % - 100 %	100 % - 70 %	70 % - 50 %	50 % - 0 %	Mangler
LGD 5 %	LGD 10 %	LGD 25 %	LGD 40 %	LGD 70 %	LGD 45 %

Risikogrupper

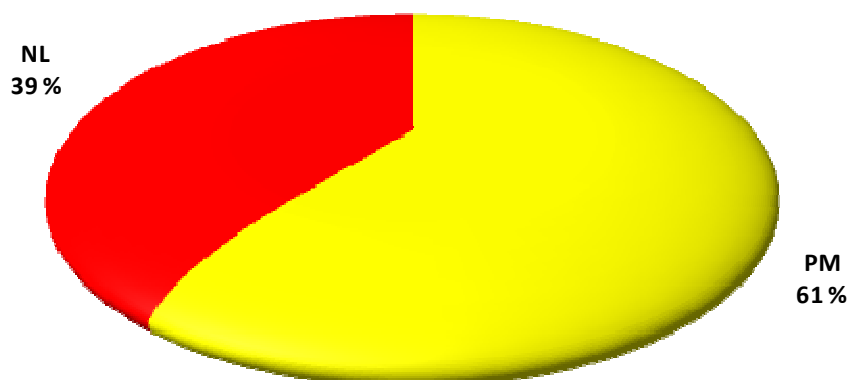
PD og LGD mislighold danner grunnlaget for klassifisering av engasjementene i fem ulike risikogrupper (fra lavest til høyest). En oversikt over sammensetning av konsernets portefølje basert på risikogrupper finnes i underkapitlet "Porteføljeinformasjon".

Detaljene under er ment som en dokumentasjon på konsernets kredittrisiko.

Porteføljeinformasjon

Konsernets eksponering mot kunder er i hovedsak mot privat kunder. Pr juni er utlånsporteføljen fordelt med 61 % mot PM og 39 % mot NL.

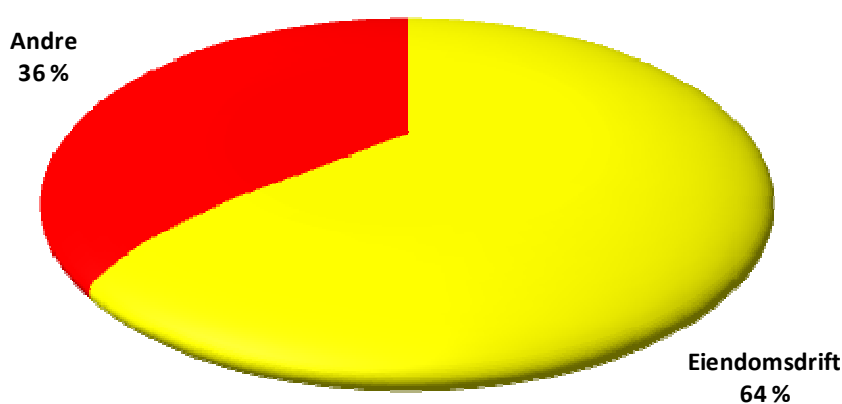
Figur 7 - Fordeling av porteføljen – PM vs NL

Konsernets totale eksponering er i hovedsak mot kunder tilhørende i Rogaland, men konsernet har også eksponering mot kunder tilhørende på det sentrale Østlandsområdet, da førts og fremst Oslo og Akershus.

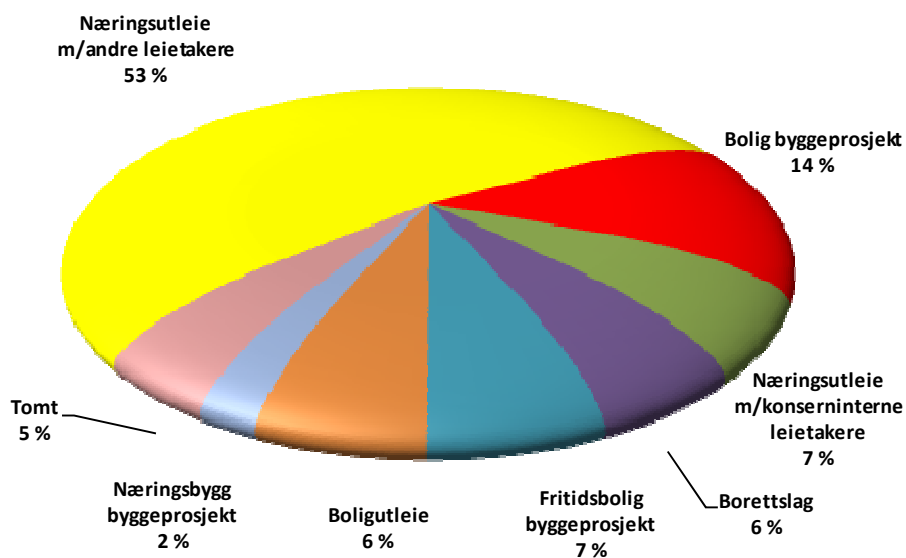
Porteføljen av Næringslivsengasjement er i hovedsak kunder med tilhørende sektorkode "Eiendomsdrift". Som det fremkomme under er 64 % av NL engasjementene eksponering mot kunder innen Eiendomsdrift.

Figur 8 - Eiendomsdrift

Dersom vi kun ser på eksponeringen mot Eiendomsdrift ser fordelingen av eksponeringen slik ut:

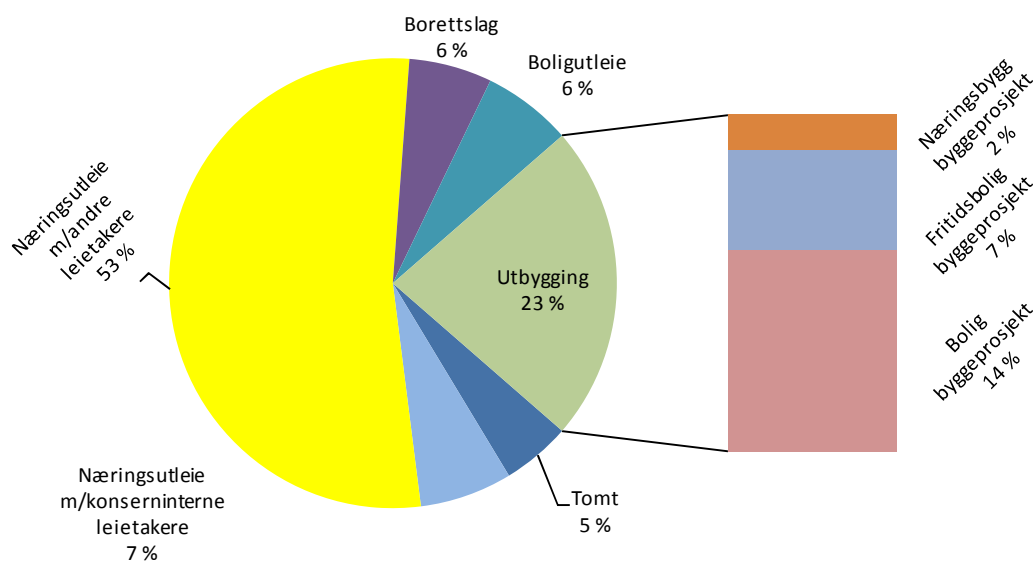
Figur 9 - Bransjefordeling

Som vi ser er halvparten av konsernets eksponering innen Eiendomsdrift mot Næringsutleie m/andre leietakere. **Det påpekes her at i forbindelse med kredittbehandling av slike engasjementer settes konkrete fra konsernets side til både lengde på leiekontrakter og til leietaker.**

Som det fremkommer av oversikten består 23 % av eksponeringen i Eiendomsdrift av eksponering mot diverse utbyggingsprosjekter:

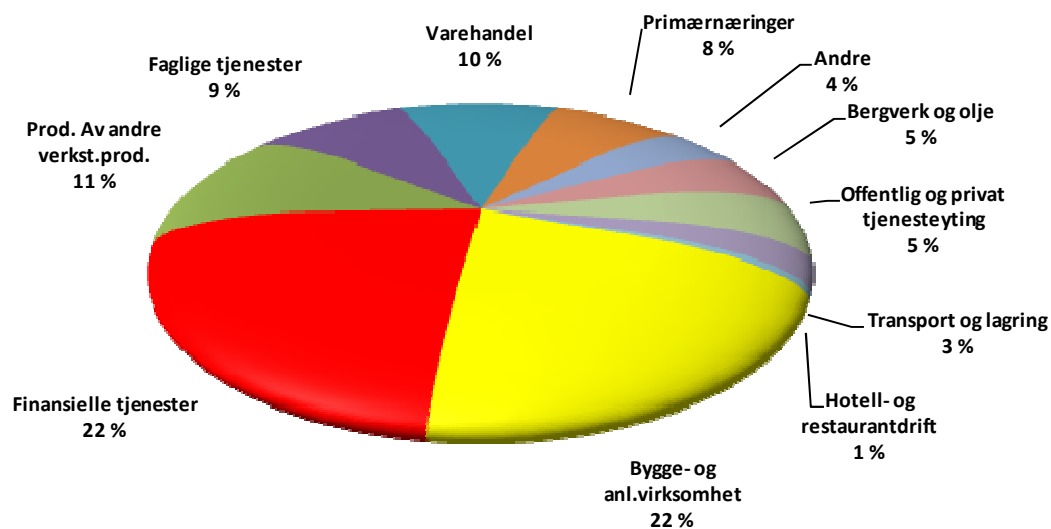
Figur 10 - Andel utbyggingsprosjekt

Som det fremkommer av oversikt er størstedelen av utbyggingsprosjektene tilknyttet boligprosjekter, men konsernet har også eksponering mot utbyggingsprosjekter innen fritidsbolig og innen næringsseiendom. **Samtlige utbyggingsprosjekt følges tett opp av konsernet.**

Ser vi på NL porteføljen utenom eksponering mot eiendomsdrift er eksponeringen fordelt på kunder innen næringer som følger:

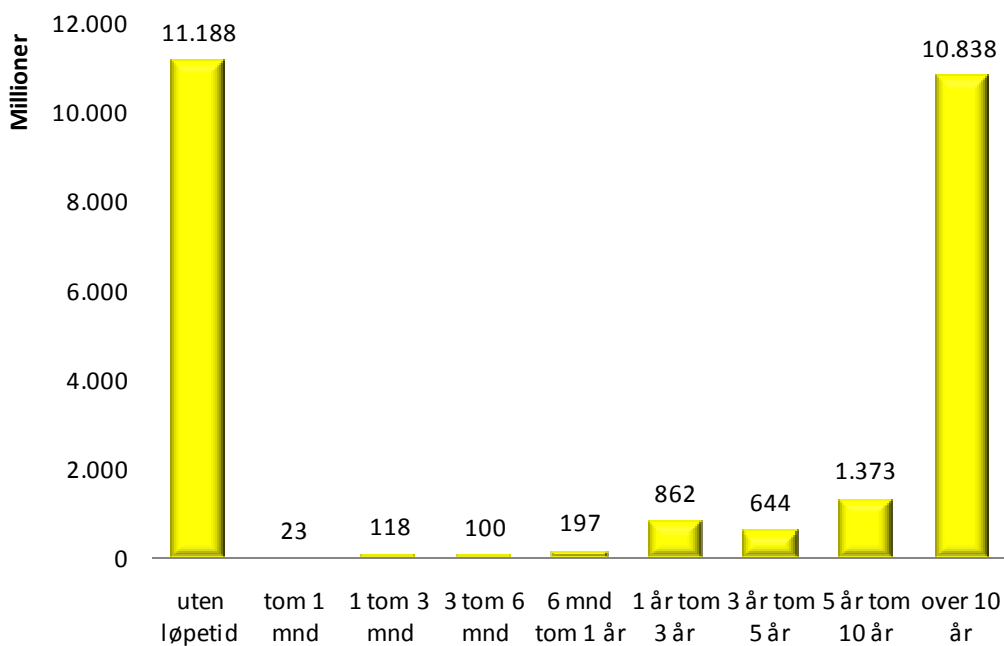
Figur 11 – Fordeling av NL porteføljen – ex Eiendomsdrift

Som det fremkommer av oversikten over en konsernets eksponering mot volatile bransjer forholdsvis liten.

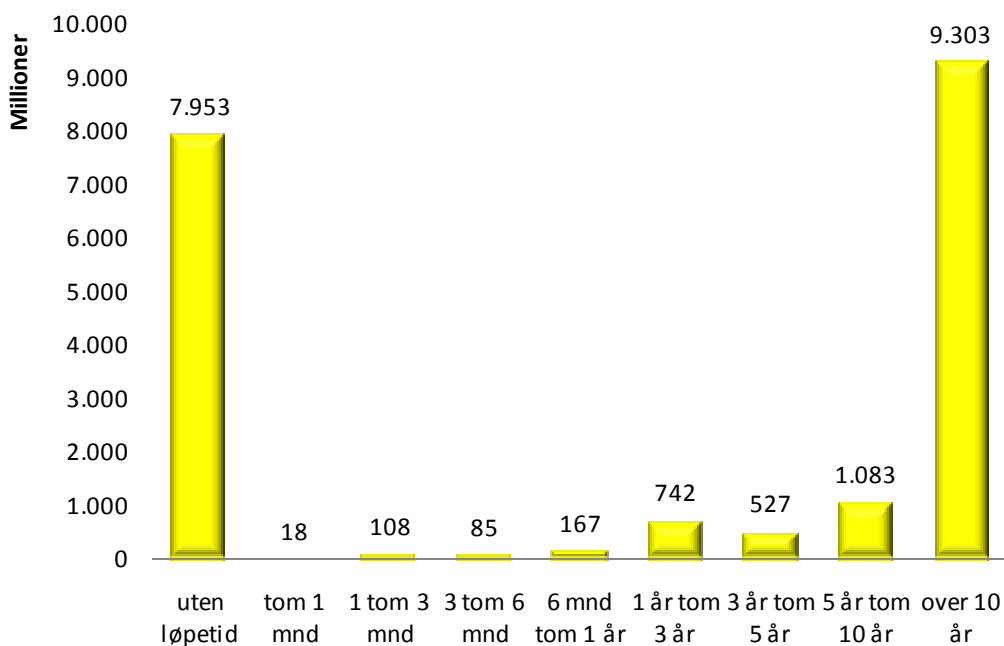
Ser vi på forfallsstrukturen på utlånsporteføljen er den forholdsvis lav

Figur 12 - Forfallsstruktur utlån (konsern)

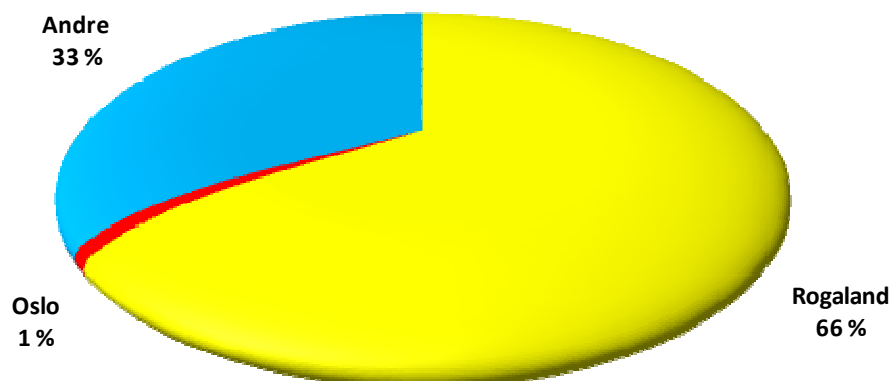
Dersom vi kun ser på morbank er fordelingen som følger:

Figur 13 - Løpetid utlån kunder (mor)

Konsernets totale nedskrivinger pr juni utgjorde NOKM 223. Geografisk fordeling av disse nedskrivningene viser at størstedelen av nedskrivningene ble tatt i engasjement tilknyttet Rogaland:

Figur 14 – Individuelle nedskrivinger – geografisk fordeling

Av totale nedskrivinger pr juni var 66 % tilknyttet engasjement i Rogaland, mens 1 % var tilknyttet engasjement i Oslo. De resterende 33 % er fordelt på andre geografiske områder.

Dersom vi ser på hvilke næringer nedskrivningene kan tilskrives ser vi at størstedelen av nedskrivningene kommer fra utbyggingsprosjekter:

Særlig om konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko i konsernets utlånsportefølje er et element av den samlede kredittrisikoen og oppstår dersom det foreligger en overrepresentasjon av for eksempel store engasjementer, eksponering mot enkeltbransjer, geografiske områder og så videre. Konsernet definerer konsentrasjonsrisikoen i sin portefølje ut fra 5 forhold:

1. Kundesegmenter
2. Geografisk fordeling
3. Store engasjement
4. Bransje- eller næringseksponering
5. Produkt- og formålskonsentrasjon

(Eksponering mot volatile bransjer dreier seg om eksponering på sykliske næringer som for eksempel skipsfart, fiskeri, oppdrett og bygg og anlegg).

Ad 1: Kundesegmenter

Historiske tapsdata viser at en forholdsmessig stor eksponering mot NL isolert sett vil gi en større risikoeksponering enn en forholdsmessig liten eksponering mot NL segmentet. Dette forklares gjennom at effektene av en konjunkturedgang normalt vil slå kraftigere ut i NL porteføljen enn i PM porteføljen.

Banken har en andel NL engasjement på ca 39 %, noe som antas ikke å innebære noen spesifikk konsentrasjonsrisiko med hensyn på kundesegmenter.

Ad 2: Geografisk fordeling.

Alle norske sparebanker er eksponert mot geografisk konsentrasjonsrisiko ved at bankene er lokalt- og / eller regionalt forankret. Bankens utlån (inkludert garantier og ledige kreditter) er i all hovedsak utlån til kunder hjemmehørende i Rogaland.

Den geografiske konsentrasjonsrisikoen er i liten grad bankspesifikk, men knytter seg til en hel næring.

Konsernet er i hovedsak lokalisert i et område med et variert næringsliv, og et meget godt sysselsettingsgrunnlag. En viss geografisk spredning bidrar til å redusere den geografiske konsentrasjonen. Konsernet anser ikke å ha en geografisk konsentrasjonsrisiko i sin portefølje.

Ad 3: Store engasjement

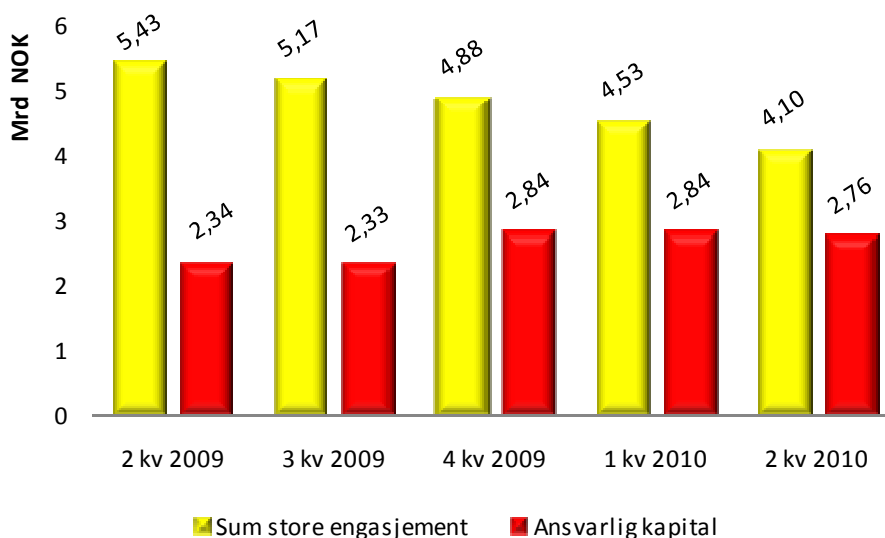
Konsernet er eksponert både mot store enkelt kunder og store kundegrupper. Konsernets eksponering mot store engasjement (store engasjement defineres ut fra "Forskrift om kredittinstitusjoners og

verdipapirforetaks store engasjement (FOR-2006-12-22-1615)) er noe høyere enn ønskelig. Konsernet jobber aktivt med å redusere denne konsentrasjonsrisikoen.

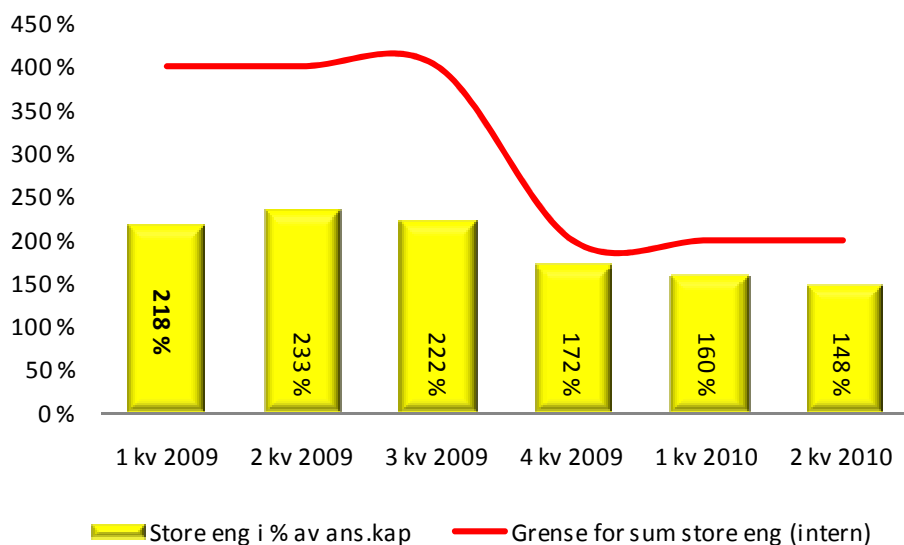
Utviklingen i store engasjement viste en nedgang i slutten av 2009, denne nedgangen har fortsatt i 2010. Nedgangen i 2009 kan til en stor grad tilskrives økt ansvarlig kapital gjennom statens finansfond, mens nedgangen så langt i 2010 bankens arbeid med å redusere konsentrasjonsrisiko mot store engasjement:

Figur 15 - Store engasjement

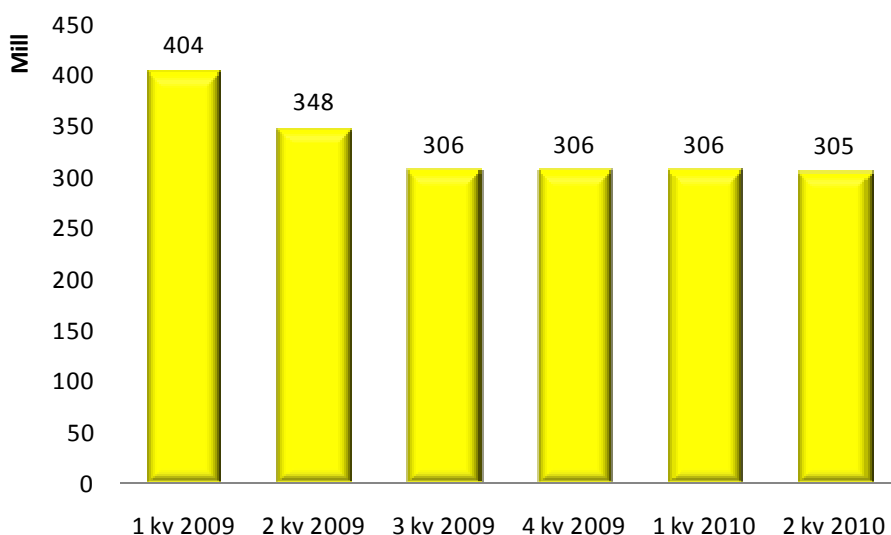
Det er krav fra tilsynsmyndighetene at sum store engasjement maks kan utgjøre 800 % av konsernets ansvarlige kapital. Konsernet har egne interne grenser som begrenser omfanget av store engasjement til 200 % av ansvarlig kapital. Pr 30.06.10 utgjorde store engasjement 148 % av ansvarlig kapital. Utviklingen i store engasjement i forhold til ansvarlig kapital siste 6 kvartaler er som følger:

Figur 16 - Rammer store engasjement

For å begrense sin eksponering mot store enkelt engasjement bruker konsernet avlastningsforretninger mot andre banker. Pr 30.06.10 hadde konsernet avlasting på MNOK 305.

Figur 17 - Avlastning store engasjement

Som det fremkommer av oversikten over ble omfanget av avlasting redusert med ca MNOK 100 frem mot 3 kv 2009. Nå har nivået stabilisert seg på ca MNOK 300. Konsernets avlastninger er fordelt på to motparter.

Konsernet er av den oppfatning at konsentrasjonen av store engasjementer i utlånsporteføljen er større enn ønskelig, selv om en er innefor egne rammer. Dette innebærer at konsernet beregner risikojustert kapital for eventuell konsentrasjonsrisiko.

Ad 4: Bransje- eller næringseksponering

Eksponering mot volatile bransjer og næringsfordelt eksponering kan være en vesentlig bidragsyter til konsentrasjonsrisiko for konsernet. Konsernet vurderer det slik at den ikke har en overvekt av eksponering mot volatile bransjer, men innser at eksponering mot kunder tilknyttet Eiendomsdrift er høyere enn ønskelig.

Som det fremkommer tidligere i dokumentet (figur 8)) er ca 64 % av NL porteføljen mot kunder tilknyttet Eiendomsdrift. En nærmere analyse av denne delen av utlånsporteføljen viser at konsernet har en overeksponering mot næringseiendomssegmentet (figur 9). Innenfor dette segmentet er imidlertid eksponeringen diversifisert mot ulike bransjer av leietakere, type bygg mv. Fordelingen av disse engasjementene viser at størstedelen (ca 60 %) av denne eksponeringen gjelder Næringseiendom som leies ut.

Av bankens annen eksponering mot Eiendomsdrift er ca 23 % av engasjementene tilknyttet diverse utbyggingsprosjekter (bolig, næringsbygg og fritidsbolig) (figur 10). **Risikoen her er vesentlig avvikende fra øvrig eksponering innen segmentet fordi tilbakebetalingsevnen i svært stor grad er avhengig av at det underliggende objektet realiseres.**

Konsernet er i tett dialog med samtlige utbyggere for å sikre at dens interesser ivaretas på best mulig vis, og at porteføljen dermed kan avløpe så raskt som mulig. **Målsetningen er at eksponering mot næringseiendom skal ligge innenfor 40 % av den totale utlånsporteføljen til banken.** Utlån til utviklingsprosjekter skal søkes begrenset til 10 % av totale utlån til næringslivskunder, men banken skal ikke ha åpen risiko knyttet til slike prosjekter. Dette innebærer at andel forhåndssalg minst skal dekke prosjektets kostnader med forsvarlig margin.

Konsernet er av den oppfatning at konsentrasjonen mot næringseiendom i i utlånsporteføljen er større enn ønskelig, slik at det blir beregnet risikojustert kapital for å konsentrasjonsrisiko for store engasjementer. Risikojustert kapital blir beregnet med bakgrunn i beregning av Herfindal Hirsch indeks.

Ad 5 – Produkt- og formålskonsentrasjon

Dersom konsernet har en stor andel lån knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål kan det foreligge en konsentrasjonsrisiko. Dette kan for eksempel være en stor andel verdipapirfinansiering eller et stort volum av oppkjøpsfinansiering som andel av samlet eksponering. I tillegg kan man også teoretisk sett betrakte sparebankenes store andel av sikkerhet innefor fast eiendom som en konsentrasjonsrisiko, men i praksis sees det imidlertid bort fra dette elementet. **Når det gjelder**

konsentrasjon knyttet til spesialprodukter eller spesielle formål, utgjør dette ikke noen stor eksponering for konsernet.

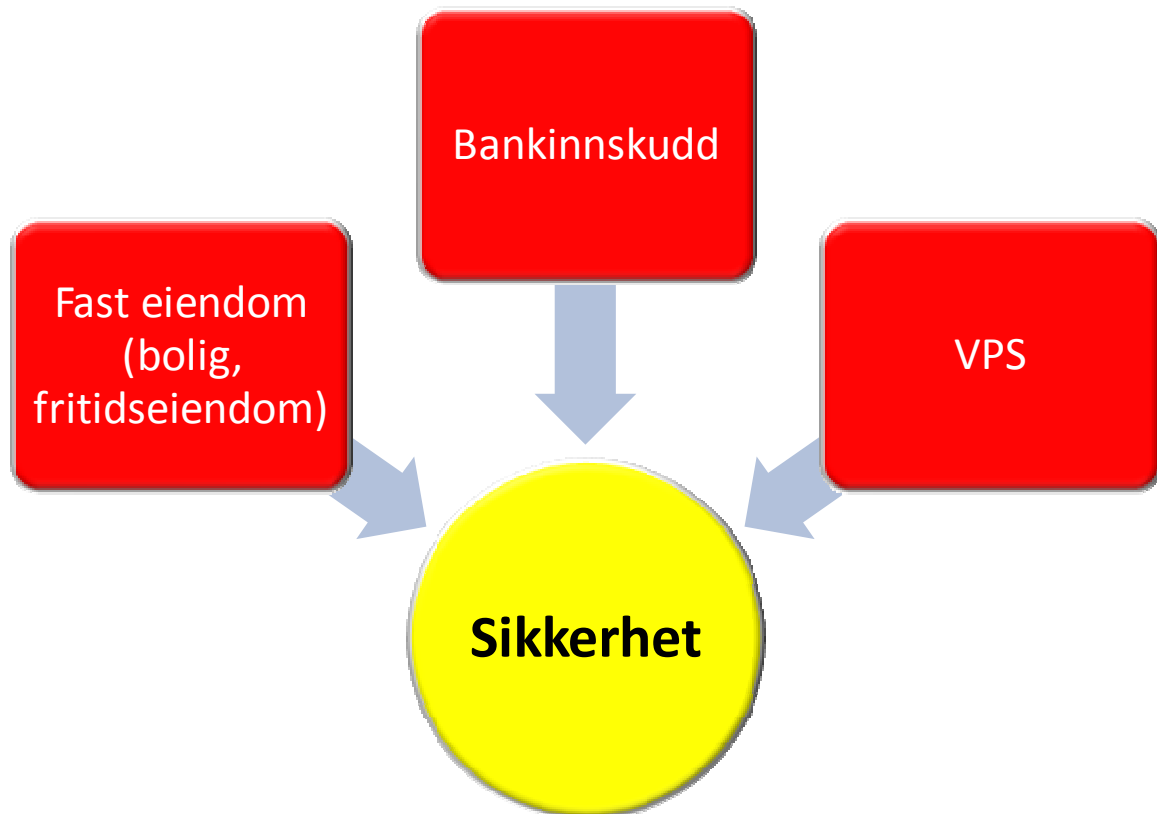
Basert på dette er det konsernets oppfatning at konsentrasjonsrisikoen er noe høyere enn ønskelig. På den bakgrunn beregnes det risikjustert kapital for konsentrasjonsrisiko.

For vurdering av risiko i forbindelse med bankens beholdning av obligasjoner og sertifikater – se ”Markedsrisiko”.

Bruk av sikkerhet

Ved fastsettelse av vektning av engasjementene i forbindelse med beregning av kapitalkravet er følgende hovedtyper av pant benyttet:

Figur 18 - Bruk av sikkerhet

Hovedprinsippet for verddivurdering av sikkerheter er en nøktern vurdering av realisasjonsverdi.

Verdivurderingsprinsippene for verddivurdering av sikkerhetsobjektene er detaljert beskrevet i de ulike kreditthåndbøkene for NL og PM. Kreditthåndbøkene inneholder klare retningslinjer for verddivurdering av sikkerhetsobjekter.

Utgangspunkt er normal salgsverdi, bokført verdi eller andre relevante kriterier for vurdering av omsetningsverdi. Verdien på objektet blir deretter redusert med en faktor, normalt 20 %, avhengig av sikkerhetstype. Denne reduserte verdien vil da settes som realisasjonsverdi.

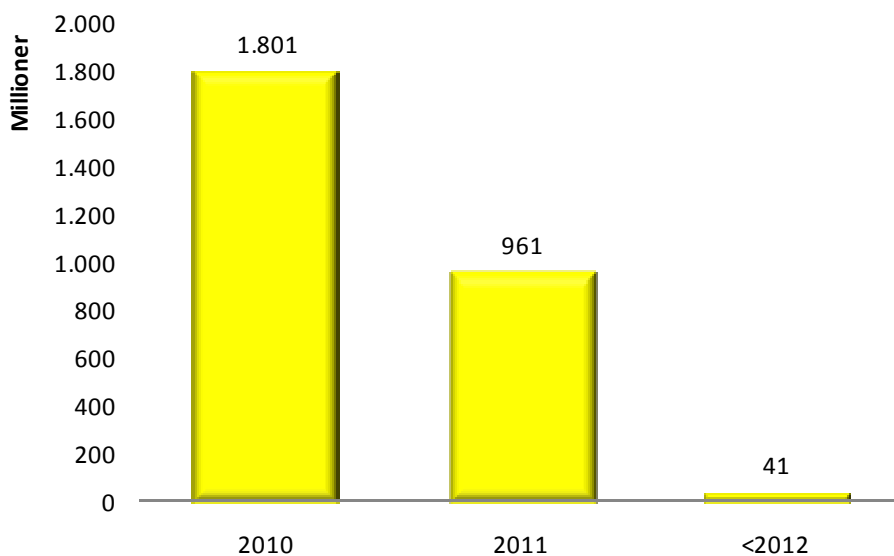
Strukturerte produkter

I forbindelse med bankens utlån til strukturerte produkter blir det foretatt regnskapsmessig motregning mot innskudd når motretningsrett foreligger, og det i tillegg foreligger en klar intensjon om å gjennomføre et nettooppgjør med den enkelte kunde på forfallsdato. **Slik motregning skjer ikke i**

forbindelse med beregning av kapitalbehov, noe som innebærer at det beregnes kapital under Pilar 1 for lån som regnskapmessig blir nettet.

Pr 30.06.10 ble utlån tilsvarende MNOK 2.803 motregnet. De aller fleste av disse engasjementene forfaller i løpet av 2010.

Figur 19 - Forfall nettede innskudd

Banken er anser at det er juridisk usikkerhet i forbindelse med bankens salg og finansiering av strukturerede produkter, noe som innebærer at banken vurderer risikjustert kapital for å dekke opp denne usikkerheten.

Kreditt risiko – særlig om motpartsrisiko

Styring og kontroll

Konsernet benytter seg av rentederivater, valutaderivater og opsjoner i den daglige risikostyringen. Det er internt krav at det kun benyttes motparter i slike kontrakter som banken har etablert ISDA og/eller CSA avtaler med.

Vurdering

Basert på kriteriet omkring ISDA og CSA beregner ikke konsernet risikojustert kapital for å dekke opp eventuell motpartsrisiko. Det er konsernets oppfatning at kapitalbehovet blir tilstrekkelig beregnet ut fra kredittisiko.

Likviditetsrisiko

Styring og kontroll

Konsernets styring og kontroll av likviditetsrisiko tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi og beredskapsplan for likviditetskriser.

Erfaringer fra finanskrisen medførte at styret fastsatte nye strengere krav med hensyn til styring og oppfølging av konsernets likviditetsrisiko. Endringene innebærer blant annet strengere krav til både kvantitet og kvalitet på konsernets overskuddslikviditet. Det er også innført strengere krav til forfall på bankens innlån, omfang av store innskudd og krav til resultater av stresstester av likviditet basert på ulike scenarier. Rammer og målsetninger i likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate (til lav) risikoprofil.

Konsernets beredskapsplan i forbindelse med eventuelle likviditetskriser skal hjelpe konsernet med håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Konsernets stresstest for likviditet vurderer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder med begrenset eller ingen tilgang til likviditet. I forbindelse med stresstest er det utarbeidet scenarier av ulik alvorlighetsgrad, og representere antatt likviditetsmessig "worst-case" i en krisesituasjon.

Konsernets Treasury avdeling er ansvarlig for bankens likviditetsstyring, men konsernets Risk avdeling overvåker og rapporterer utnyttelse av rammer i forhold til likviditetsstrategien.

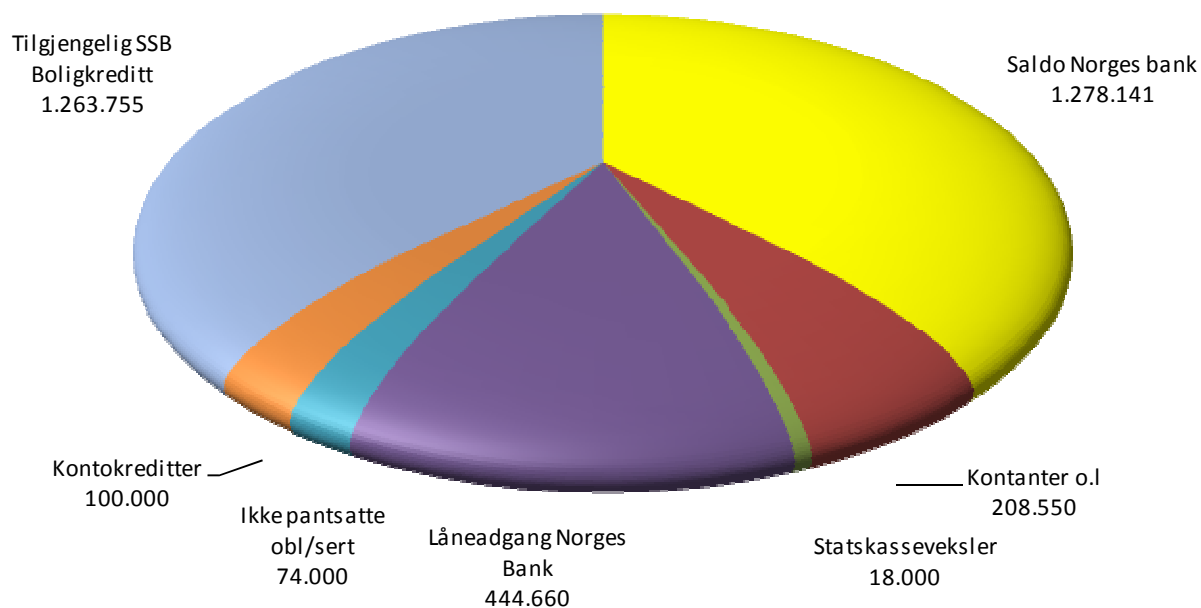
Utlån finansieres i hovedsak med kundeinnskudd og innlån fra verdipapirmarkedet. Konsernet jobber i denne forbindelse aktivt med å øke innskuddsdekningen.

Nærmere om likviditet

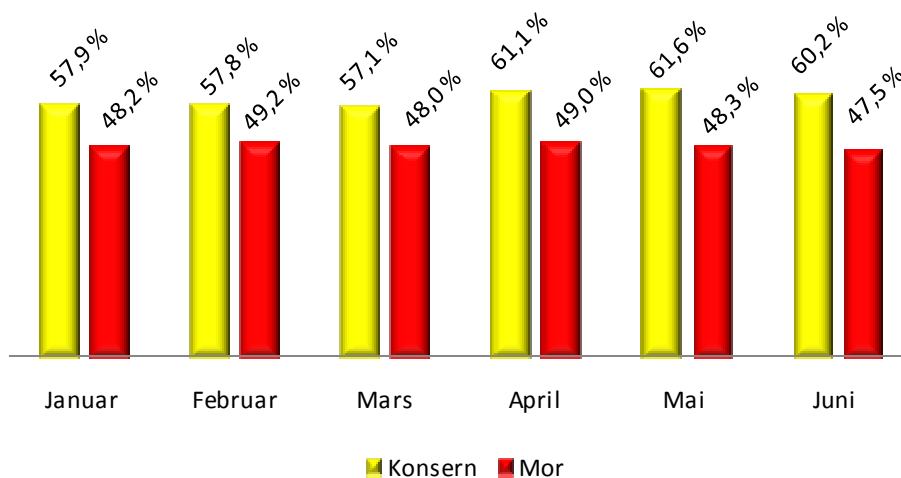
Konsernet har pr juni tilfredsstillende likviditet. Total ledig likviditet er på ca MNOK 3.400, fordelt på forskjellige "kilder".

Figur 20 – Likviditet

Størstedelen av konsernets finansiering skjer gjennom innskudd fra kunder. Innskuddsdekningen har vært forholdsvis stabil gjennom 2010:

Figur 21 - Innskuddsdekning 2010

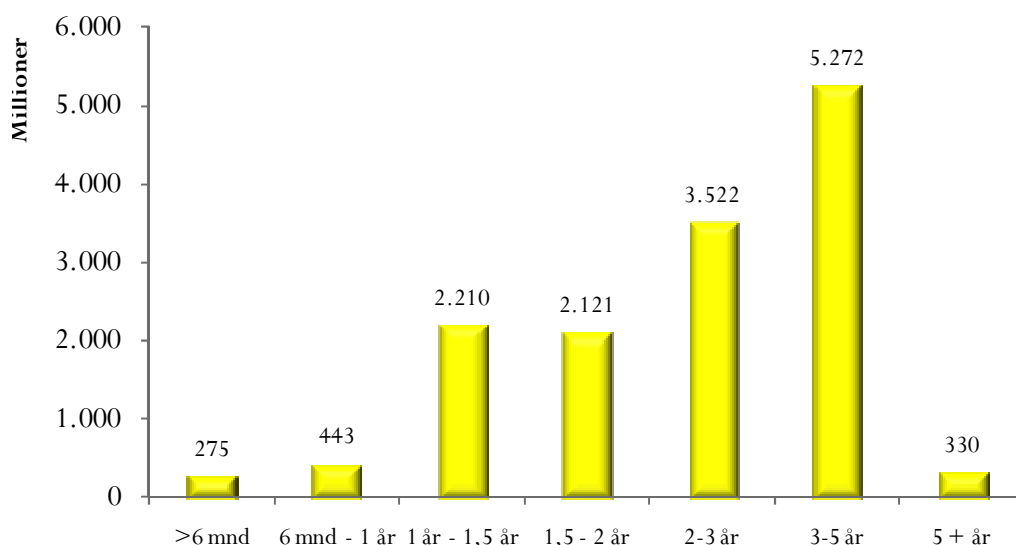
Konsernet har som målsetning å øke innskuddsdekningen ytterligere.

Konsernet utsteder gjennom SSB Boligkreditt obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Overføring av godt sikrede boliglån til SSB Boligkreditt bidrar til å redusere likvidetsrisikoen i konsernet. Det er totalt overført 5,3 mrd kroner i boliglån til SSB Boligkreditt.

Pr juni 2010 konsernet en overskuddslikviditet i form av innskudd i Norges Bank, plasseringer i likvide obligasjoner og sertifikater (inkludert statspapirer) tilsvarende 3.6 mrd kroner. Konsernet har ingen store forfall i før 2011 ettersom banken i mai refinansierte et syndikert lån pålydende MEUR 300. I den forbindelse ble det nytt syndikert lån (pålydende MEUR 140) tatt opp. Dette lånet har forfall i januar 2013.

Konsernets forfallsstruktur på innlån ser pr 30.06.10 ut som følger:

Figur 22 – Forfallsstruktur

Konsernet har definert stressituasjoner for å vurdere bankens likviditetssituasjon gitt ulike nedgangs scenarier. Det er fra styrets side etablert rammer for både drift uten tilførsel av likviditet og størrelse på kjernekapital gitt disse ulike stressituasjonene. **Pr juni overholdt konsernet interne rammer i forbindelse med stressituasjoner.**

Vurdering

Det beregnes ikke kapital under Pilar I for å dekke opp likvidetsrisiko. Selv om konsernets likviditetssituasjon vurderes å være god, velger konsernet å inkludere likvidetsrisiko i forbindelse med vurdering av risikjustert kapital.

Markedsrisiko

Styring og kontroll

Utgangspunktet for styring og kontroll av konsernets markedsrisiko er konsernets Finansstrategi. Markedsrisiko knytter seg i hovedsak til bankens valutarisiko, renterisiko og investeringer i aksje-, obligasjon- eller Private Equity fond. Ettersom bankens portefølje av obligasjoner og sertifikater vurderes til virkelig verdi er også denne porteføljen eksponert mot markedsrisiko. Denne porteføljen omtales imidlertid separat under "Porteføljeinformasjon".

Konsernet har ingen definert handelsportefølje, noe som innebærer at konsernet ikke er direkte eksponert mot børsnoterte aksjer. De plasseringene som konsernet har er i hovedsak mot obligasjonsfond, Private Equity fond og andre typer fondsinvesteringer.

Markedsrisikoen måles og overvåkes gjennom definerte rammer fra styret. Pr 30.06.10 er banken eksponert for ca MNOK 113. I tillegg er det etablerte rammer for både renterisiko og valutarisiko. Ramme er å anses som meget lave.

Det har ikke vært endringer i eksponering gjennom 2010, og alle nye investeringer skal godkjennes av styret (sett bort fra renterisiko og valutarisiko).

Konsernets eksponering overfor markedsrisiko vurderes å være moderat.

Investeringer / plassering

Pr 30.06.10 hadde konsernet fondsinvesteringer verdiberegnet til MNOK 113.

Tabell 5 – Investeringer

Finansiell instrumenter for salg:	
Boligeiendom Berlin AS	15.450
Slovakia Estates 1 - IS	4.981
Sum	20.431
Tilknyttet selskap:	
SSB Energivekst ASA	34.353
Sum	34.353
Aksjer til virkelig verdi:	
HVPE IV	20.072
Såkorn	1.713
Saffron India (Global Eiendom)	8.021
Pareto Growth (SSB PE II AS)	27.958
Sum	57.764
Sum	112.548

(SSB Energivekst er et "fond i fond" som har som formål å investere i diverse Private Equity fond).

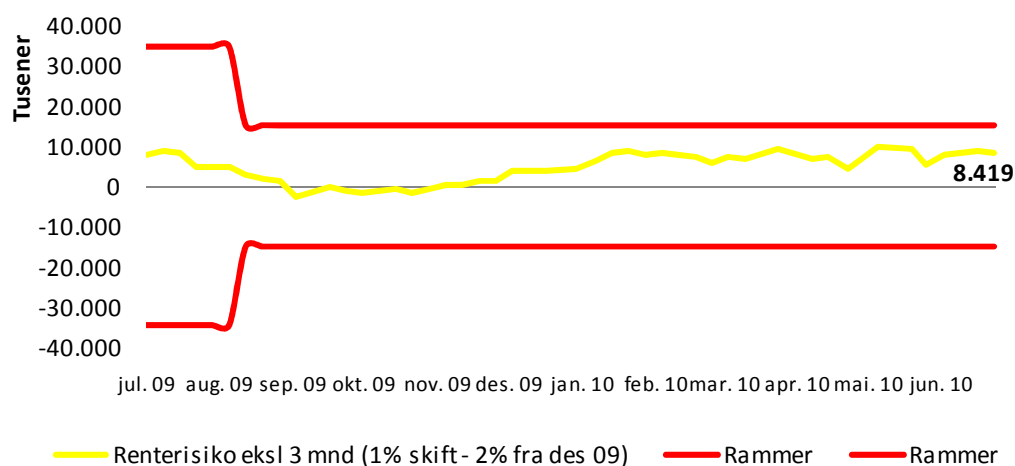
Størstedelen av disse investeringene / plasseringene er klassifisert som "for salg". Dette innebærer at konsernets eksponering etter planen skal reduseres.

Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Konsernets renterisiko reguleres ved ramme for verdiendring ved parallelle skift i rentekurven på 2 %. Pr 30.06.10 er denne rammen satt til MNOK 15. Ramme for renterisiko ble i løpet av 2009 strammet inn ettersom en tidligere hadde en ramme for verdiendring på MNOK 15 ved parallelle renteskift på 1 %.

Renterisikoen i konsernet er pr 30.06.10 lav, og som figuren under viser har den vært lav gjennom hele 2010.

Figur 23 - Renterisiko

Valutarisiko

Valutarisiko er risiko for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler sin valutarisiko ut fra en vurdering av nettoposisjoner i de ulike valutaene. Konsernet har ramme for både samlet posisjon og for posisjon i enkelt valutaer. Omfanget av valutarisiko er lavt ettersom konsernet kun kan ha åpne posisjoner i valuta tilsvarende markedsverdi på MNOK 30. Valutaposisjonene blir vurderte og rapportert daglig. Pr 30.06.10 var konsernets valutarisiko i underkant av MNOK 30.

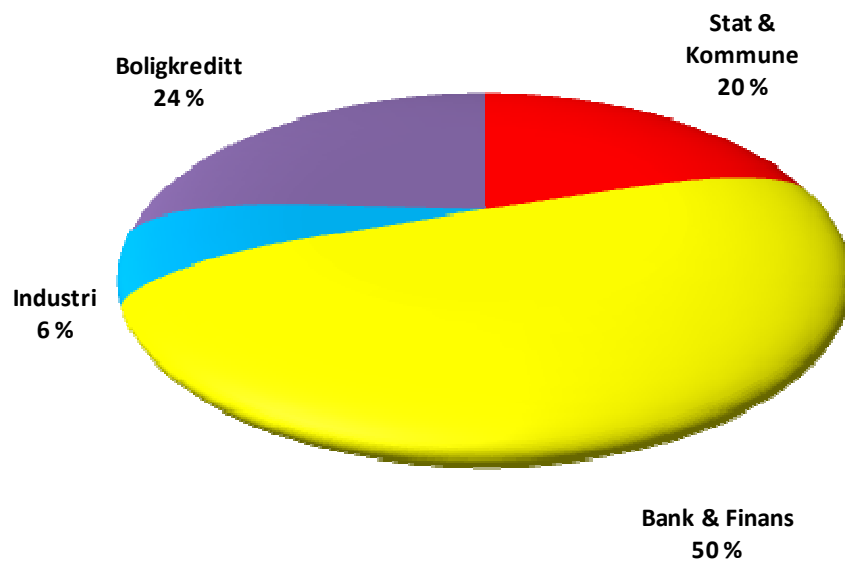
Porteføljeinformasjon

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og andre finansielle plasseringer

Størstedelen av konsernets kursrisiko er knyttet til porteføljen av obligasjoner og sertifikater. Pr 30.06.10 var denne på MNOK 1.400. Denne porteføljen følges i hovedsak opp gjennom klare retningslinjer for kvalitet og type papirer som det kan investeres i. Disse retningslinjene stiller krav til størrelse, rating på papiret, forfall og bransje.

Porteføljen antas å ha lav risiko og Pr 30.06.09 var porteføljen fordelt på sektorer som følger:

Figur 24 - Obligasjoner og sertifikater (aktiva)

Operasjonell risiko

Styring og kontroll

Konsernet har ikke utarbeidet et eget rammeverk for styring og kontroll av operasjonell risiko. For å påse at operasjonelle hendelser ikke i alvorlig grad skal påvirket konsernets stilling legges det store resurser i kompetanseutvikling, gode rutiner, god internkontroll og kvalitetssikring. Samtlige rutiner i konsernet er gjort tilgjengelig via en egen portal på intranett.

Det er særlig fokus på risiko knyttet til bankens IT-systemer, menneskelig svikt eller svikt i rutiner og systemer. I den forbindelse har det de siste årene blitt benyttet ekstern ekspertise for gjennomgang av risikobildet for Sandnes Sparebanks (ikke på konsern nivå) knyttet til informasjonssikkerhet.

Rapporten som i den forbindelse utarbeides utgjør bankens etterlevelse av §3 i Forskrift om bruk av Informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Konklusjonen fra rapporten utarbeidet i januar 2010 er at risikobildet ikke er vesentlig endret det siste året.

Vurdering

Kapitalberegningen for operasjonell risiko er foretatt etter basismetoden slik den er beskrevet i Kapitalkravforskriften. I tillegg har konsernet vurdert hvorvidt det er andre forhold ved konsernets operasjonelle risiko som tilsier at det bør avsettes kapital for risikoer som ikke avdekkes av standardmetoden. Konsernet foretar beregning av risikojustert kapital utover kapitalbehovet vurdert under Pilar 1 for Operasjonell risiko.

Omdømme risiko (inkludert juridisk)

Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømmerisiko.

Konsernet har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om konsernets verdigrunnlag, mål og visjon.

Konsernet er videre opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av lover og regler, bransjestandarder og interne retningslinjer. Konsernet har egen ansatt med ansvar for Compliance i forhold til konsesjonsbelagt virksomhet. Compliance ansvarlig rapporterer til direktør Private Banking.

Juridisk risiko er i utgangspunktet risiko for at avtalegrunnlaget ikke gir den rettslige stillingen avtalepartene la til grunn ved avtaleinngåelse, for eksempel ved at avtalen ikke er utformet på en måte som gjør at den er juridisk bindende. Inkludert i juridisk risiko er også søksmålsrisiko. Banken kan gjennom tidligere salg og finansiering av sammensatte produkter være utsatt for søksmålsrisiko, ref blant annet diverse uttalelser fra Bankklagenemda. Det tas hensyn til denne søksmålsrisikoen i vurdering av behov for risikojustert kapital for omdømme risiko.

Banken har hatt et lavt salg av sammensatte produkter til egne kunder, men har hatt et volum av lånefinansiering tilknyttet Acta's produkter. Acta har det fulle rådgiveransvaret overfor kundene iht. den offentlig godkjente samarbeidsavtalen mellom partene. Bankens ansvar vil primært måtte knyttes opp mot den generelle frarådningssplikten som gjelder for alle typer utlån. Alle renter tilknyttet utlånene er forskuddsbetalte av kundene, noe som innebærer svært lav betjeningsrisiko. Det er en viss juridisk usikkerhet knyttet til godheten av pant i innskudd overfor forbrukere, jfr. fortolkningsuttalelsen omtalt ovenfor. Forventet konkurrisiko for denne kundegruppen antas å være svært lav neste årene, og reelt sett er dermed denne risikoen i det vesentlige av renommémessig art.

I forbindelse med søksmålsrisiko i forbindelse med rådgiving ved salg og lånefinansiering av strukturerte produkter gjennomgår banken samtlige strukturerte produkter som banken har vært involvert med hensyn på å vurdere den juridiske risikoen. Dette arbeidet pågår, og resultatet av disse vurderingene vil bli tatt hensyn til i forbindelse med vurdering av bankens interne kapitalbehov.

Vurdering

Det er ikke vedtatt styringsmål for omdømme risiko, men konsernet beregner risikojustert kapital for å omdømme- / juridisk risiko blant annet for å dekke opp søksmålsrisikoen i forbindelse med strukturerte produkter.

Eierrisiko

Styring og kontroll

Det er ikke vedtatt styringsmål for eierrisiko.

Ledelse og styrer i datterselskaper blir ivaretatt i henhold til Aksjelovens bestemmelser. I flere av selskapene benyttes ledere og / eller ansatte fra konsernet i styret eller andre funksjoner.

Vurdering

Eventuelle lån til datterselskaper blir medtatt under kredittrisiko og konsentrasjonsrisiko. På tross av at eierrisiko blir vurdert til å være lav beregner konsernet risikjustert kapital for å dekke opp eventuell eierrisiko.

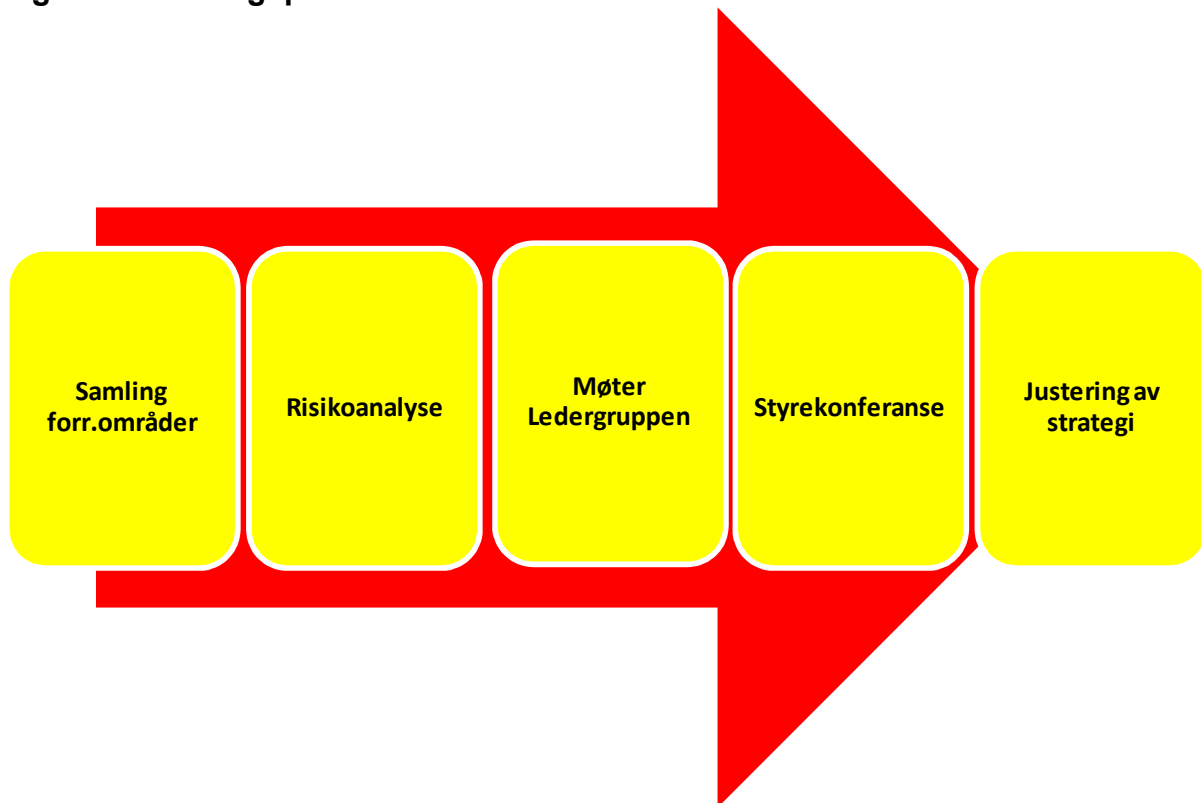
Strategisk risiko

Styring og kontroll

Konsernet har en "levende" strategiprosess, noe som gjør banken fleksibel, og klar til å tilpasse seg sine omgivelser. .

En grafisk fremstilling av konsernets strategiprosess ser slik ut:

Figur 25 - Strategi prosess

En "levende" strategi prosess gjør banken fleksibel og har klart å tilpasse seg sine omgivelser. Figuren over gir et bilde av utgangspunktet for prosessen gjennom ett år.

Endringer eller justeringer av strategi innebærer vurderinger og konklusjoner av følgende spørsmål:

- Hva bør vi gjøre mer av ?
- Hva bør vi begynne med ?
- Hva bør vi gjøre mindre av ?
- Hva bør vi slutte med ?

Svarene på disse spørsmålene ender opp i konkrete planer eller punkter som på de avdelingsvise områdeplanene. For ytterligere å sette strategiprosessen i fokus har konsernet en egen ansatt med ansvar for strategiprosessen.

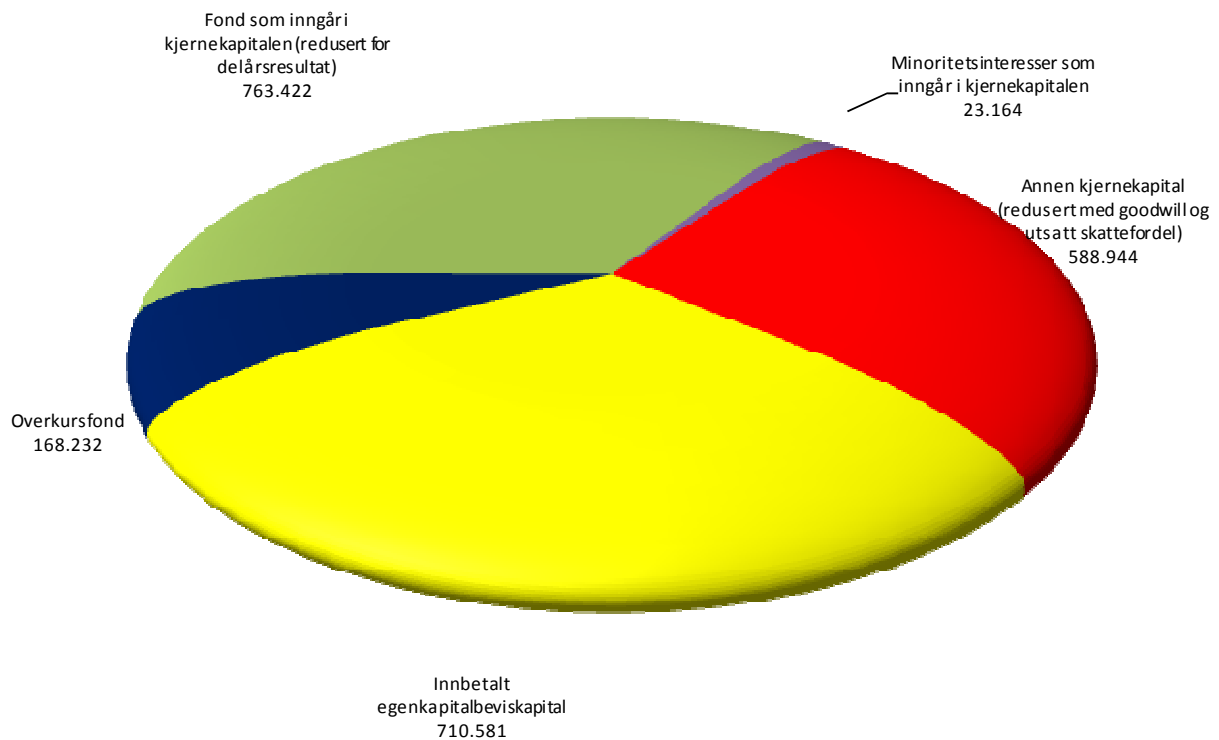
Vurdering

Det er konsernets vurdering at den strategiske risikoen er lav, noe som innebærer at det ikke blir beregnet risikojustert kapital for strategisk risiko.

Oppsummering kapitaldekning pr 30.06.10

Total kjernekapital i konsernet var pr 30.06.10 MNOK 2.254. Kjernekapitalen er fordelt på fire "hovedkilder":

Figur 26 - Kjernekapital (konsern)

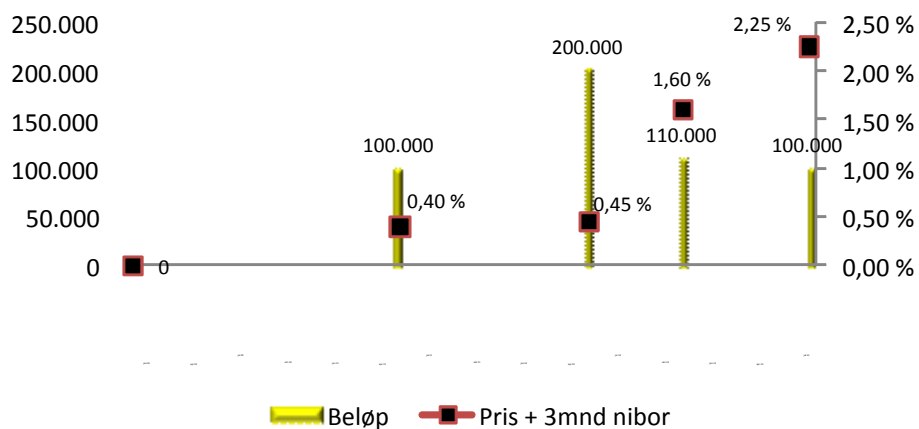
Inkludert i "Annen kjernekapital" er fondsobligasjon på MNOK 450 fra Statens Finansfond.

Følgende fradrag er gjort i kjernekapitalen:

- MNOK 43,5 – delårsresultat
- MNOK 19,8 – bokført goodwill
- MNOK 50,9 – utsatt skattefordel

Det foreligger også tilleggskapital på MNOK 510. Tilleggskapital er fordelt på 4 tidsbegrensede ansvarlige lån. Forfall (call dato) og pris på disse lånene fordeler seg som følger:

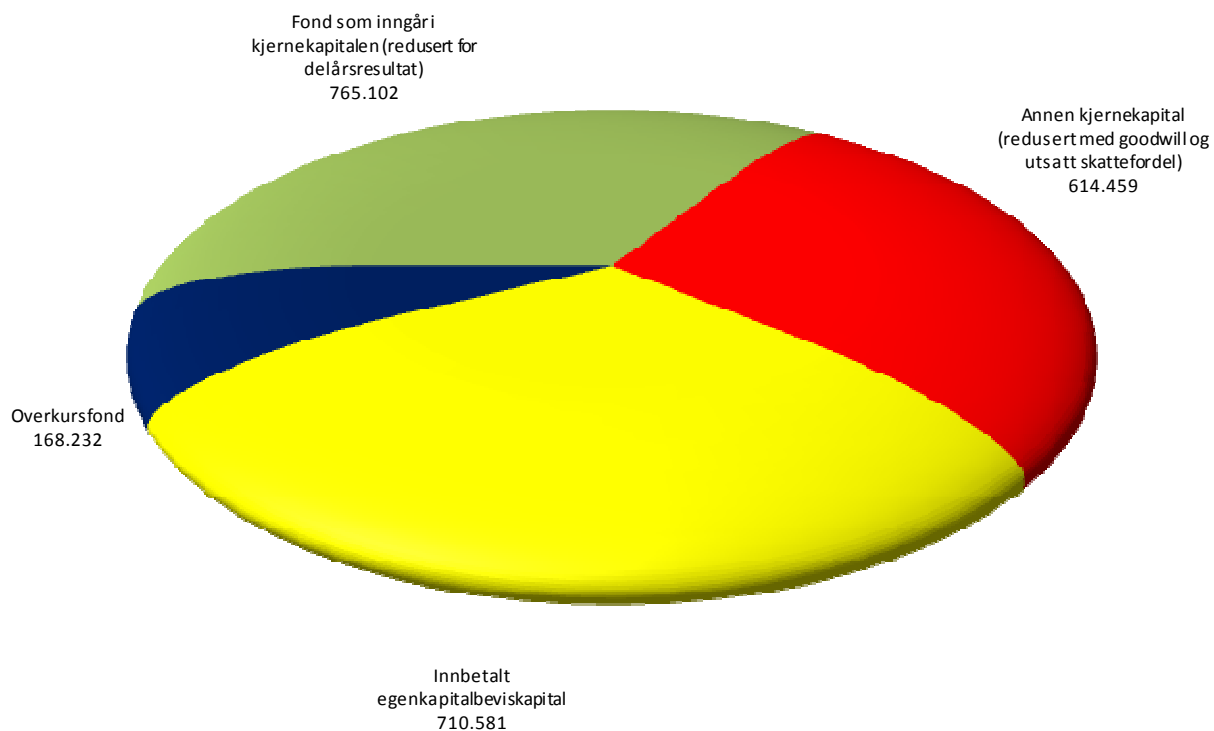
Figur 27 - Ansvarlig lånekapital (call dato)

Som det fremkommer av oversikten er det call på ansvarlig lån første gang i juni 2011.

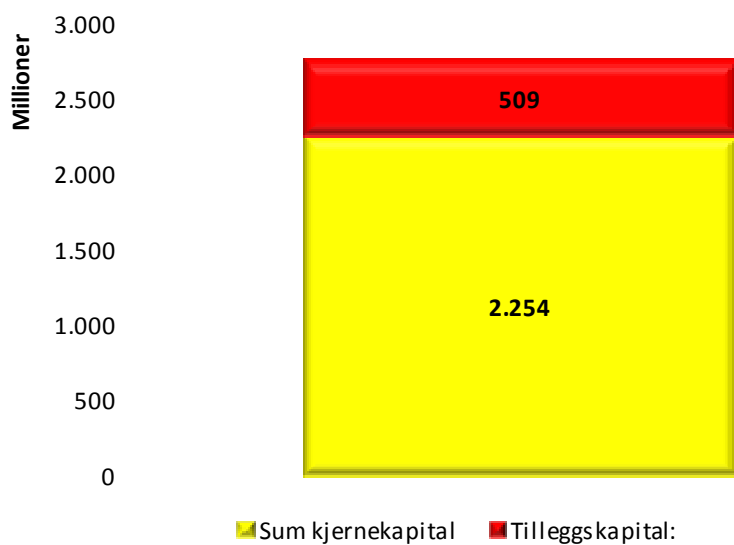
Ser vi kun på mor-banken er inndelingen som følger:

Figur 28 – Kjernekapital (Mor)

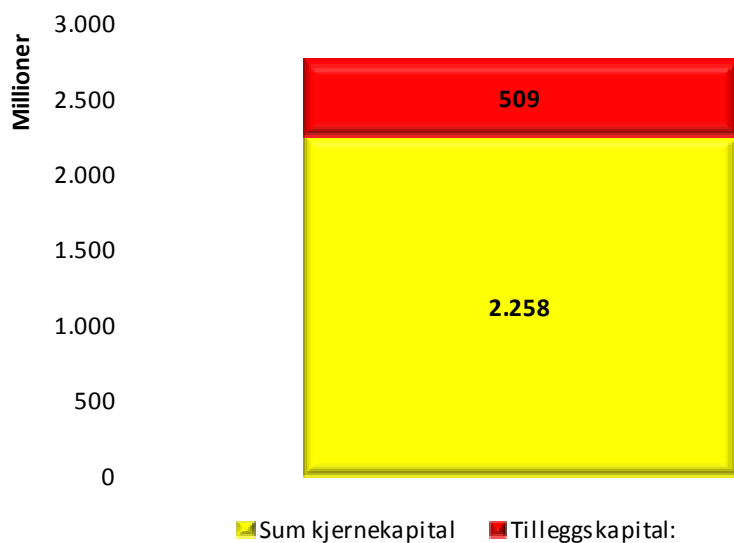
Morbankens og konsernets ansvarlige kapital består pr 30.06.10 av følgende poster:

Figur 29 - Sum ansvarlig kapital - Konsern (MNOK)

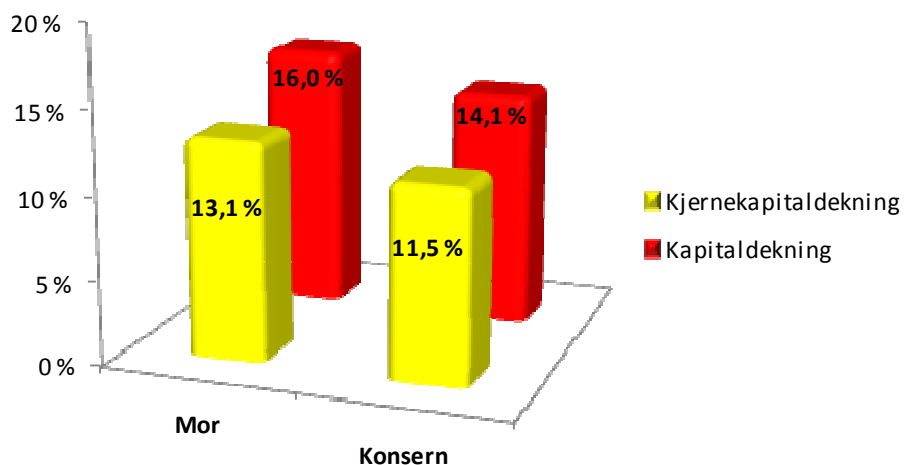
Tilsvarende for mor-bank:

Figur 30 – Sum ansvarlig kapital – Mor (MNOK)

Kapitaldekning og kjernekapitaldekning pr 30.06.10 er som følger:

Figur 31 - Kapitaldekning og kjernekapitaldekning

Basert på pr juni er banken tilfredsstillende kapitalisert.

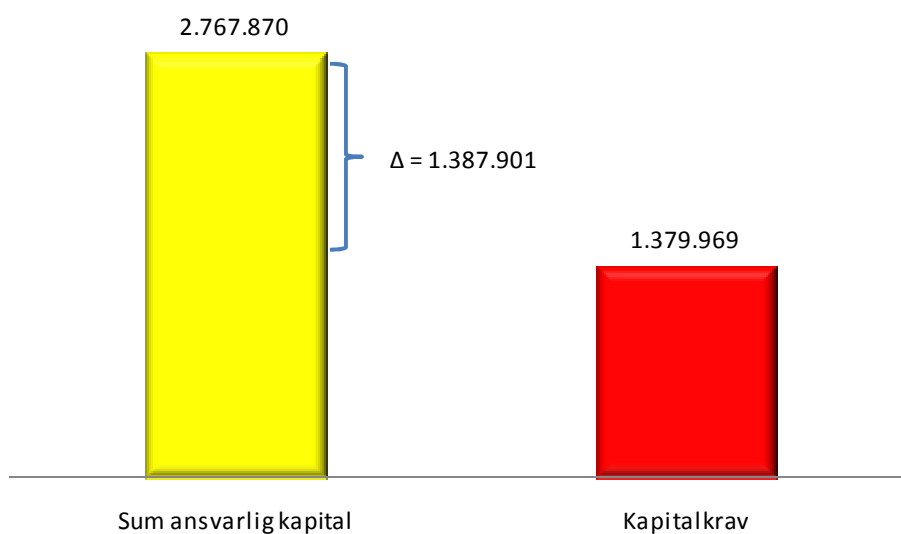
Basert på Kapitalkravforskriften er kapitalkravet til banken pr 30.06.10 som følger:

Tabell 6 – Kapitalkrav

Kapitalkrav	Konsern	Mor
Kreditt- og motpartsrisiko		
Stater og sentralbanker	5.611	5.611
Lokale og regionale myndigheter	671	671
Institusjoner	57.034	54.274
Foretak	535.335	535.335
Massemarkedsengasjement	207.289	207.289
Engasjement med pantesikkerhet i eiendom	490.949	344.087
Forfalte engasjement	107.371	106.676
Obligasjoner med fortrinnsrett	25.236	25.236
Andeler verdipapirfond	636	636
Øvrige engasjement	56.004	26.091
Sum Kapitalkrav kreditt- og motpartsrisiko	1.486.136	1.305.905
Posisjonrisiko i handelsporteføljen	0	0
Valutarisiko	0	0
Operasjonell risiko (Basismetoden)	82.695	79.030
Fradrag i kapitalkravet	-5.345	-4.967
Samlet kapitalkrav	1.563.485	1.379.969

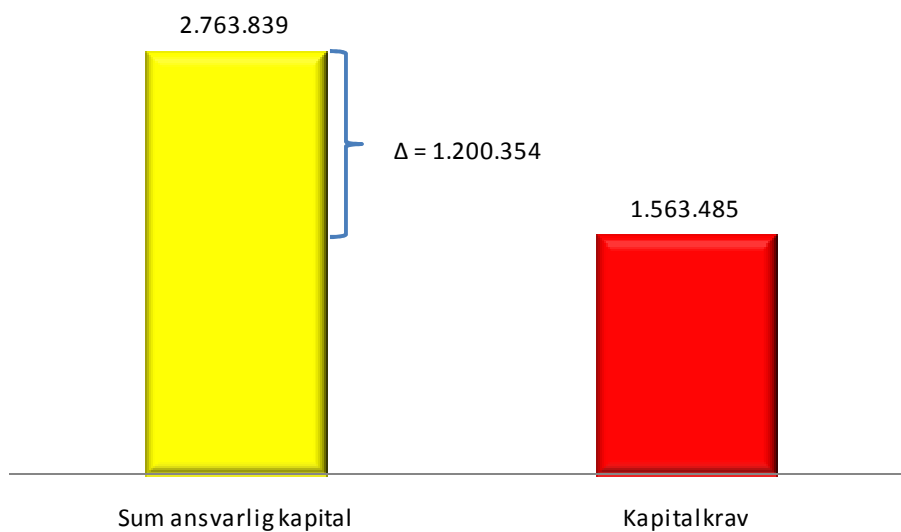
Pr 31.06.10 er det med andre ord god overdekning av ansvarlig kapital, både i morbanken og på konsernnivå. For morbank var overdeknige MNOK 1.388.

Figur 32 - Overdekning ansvarlig kapital (mor)

På konsernnivå er overdekningen MNOK 1.200.

Figur 33 - Overdekning ansvarlig kapital (konsern)

Basert på retningslinjene i Kapitalkravforskriften skal vi offentliggjøre beregningsgrunnlag for følgende:

Tabell 7 - Beregningsgrunnlag

Beregningsgrunnlag	Mor	Konsern
Motpartsrisiko for derivater	0	0
Kreditrisiko ved verdipapirisering	0	0
Markedsrisiko	0	0
Operasjonell risiko (kapitalkrav 15 %)	526.867	551.300

